

فصل نامه جندی شاپور، دانشگاه شهید چمران اهواز

سال یکم، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۴

حضور حماسی مردم استان خوزستان در انقلاب اسلامی ۱۳۵۷^۱

محمد افسری راد^۲ (نویسنده مسئول)

کیومرث گلستانی^۳

تاریخ دریافت: ۹۴/۲/۱

تاریخ پذیرش: ۹۴/۴/۱۴

چکیده

هدف مقاله حاضر بررسی روند مشارکت مردم استان خوزستان در انقلاب اسلامی است. موقعیت جغرافیایی خاص استان، اهمیت اقتصادی، وجود گروه‌های قومی متنوع، فعالیت احزاب و گروه‌های مختلف و ساختار اجتماعی مبتنی بر جامعه بومی - مذهبی در استان خوزستان باعث شد تا مردم این استان حضور فعال و چشمگیر در مبارزات و تظاهرات انقلاب اسلامی ۱۳۵۷ داشته باشند. به علت اوج گرفتن مبارزات مردمی در نیمه دوم سال ۱۳۵۷، در اینجا نیز این حضور سیاسی مردم استان از همین دوره زمانی و با تکیه اصلی بر اخبار روزنامه‌های کشور (اطلاعات و کیهان سال ۱۳۵۷) مورد بررسی قرار گرفته است. بررسی منابع و نیز دقت در کیفیت مبارزات انقلابی مردم استان، نشان می‌دهد که مردم شهرهای مختلف استان مانند اهواز و آبادان و دزفول و بهبهان و... سهم فراوانی در پیشبرد اهداف انقلاب به‌ویژه به لحاظ سیاسی داشته‌اند.

کلیدواژه: استان خوزستان، انقلاب اسلامی ۱۳۵۷، اهواز، روزنامه اطلاعات، روزنامه کیهان.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۱. تقدیر و تشکر: این مقاله برگرفته از یک طرح پژوهشی است که بودجه آن از محل اعتبارات پژوهشی آموزشکده فنی و حرفه‌ای سما دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز تأمین شده است.

۲. مدرس آموزشکده فنی و حرفه‌ای سما دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز و دانشجوی دکتری تاریخ ایران دوره اسلامی دانشگاه شهید چمران اهواز mdfarsi21@yahoo.com

۳. مدرس آموزشکده فنی و حرفه‌ای سما دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز Kiomars_golestani@yahoo.com

مروری بر سیر تکوینی انقلاب اسلامی بر اساس یک روند گاهشمارانه

انقلاب اسلامی که با مشارکت اکثریت مردم، احزاب، روشنفکران و دانشجویان ایران انجام پذیرفت، نظام پادشاهی ایران را سرنگون و زمینه روی کار آمدن نظام جمهوری اسلامی ایران به رهبری امام خمینی را فراهم کرد. رویدادهای مهمی به عنوان نقطه عطف یا سرآغاز اعتراضات همه گیر در سالهای ۱۳۵۶ و ۱۳۵۷ محسوب می شوند از جمله: برهم زدن جلسات شعرخوانی آرام با مضمون سیاسی به سازماندهی کانون نویسندگان انجمن فرهنگی ایران و آلمان و در دانشگاه آریامهر در آبان ماه سال ۱۳۵۶ توسط پلیس حکومتی که بروز تظاهرات و خشونت های بسیار در دانشگاه های تهران را به همراه داشت. همچنین چاپ مقاله ای در روزنامه اطلاعات در دی ماه همین سال که از نظر مذهبی مقاله ای توهین آمیز در شهر قم گشت. رکود اقتصادی، وقوع اعتصابات گسترده ای را از خردادماه سال ۱۳۵۷ به بعد در سطح کشور به دنبال داشت که موجب پیوستن طبقات مختلف مردم به تظاهرات ها شد و دامنه اعتراض ها را از ده ها هزار نفر به صدها هزار و حتی به میلیون ها تن افزایش داد. انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷ بعد از تجربه نهضت مشروطیت و کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ و به دنبال حوادث ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ به وقوع پیوست. از مهم ترین حرکت های سیاسی و دانشجویی در تاریخ ایران اعتراض دانشجویان در ۱۶ آذر ۱۳۳۲ به ورود معاون رئیس جمهور آمریکا، ریچارد نیکسون، به خاک ایران پس از کودتای ۲۸ مرداد بود.^۱ حمله به مدرسه فیضیه قم در روز ۲ فروردین ۱۳۴۲ مطابق روز شهادت امام جعفر صادق (ع) روی داد.^۲ در سحرگاه ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ مأموران امنیتی به خانه امام خمینی در قم حمله کردند و ایشان را که روز پیش از آن در مدرسه فیضیه قم سخنانی بر ضد حکومت گفته بود، دستگیر و به زندانی در تهران منتقل کردند.^۳ چند ساعت بعد از این حادثه گروهی از طرفداران وی در قم و تهران به خیابان ها ریختند و دست به تظاهرات زدند.^۴ در تاریخ ۴ آبان ۱۳۴۳ امام خمینی بر ضد تصویب لایحه کاپیتولاسیون در مجلس شورای ملی در شهر قم به سخنرانی پرداخت. وی در این سخنرانی سعی کرد ضمن تبیین نظریات خود در مورد لایحه مذکور خطر آن را برای مردم و استقلال و تمامیت ارضی کشور گوشزد کند. در طی این سخنرانی وی بارها به آمریکا و شخص شاه حمله لفظی کرد. در پی این حوادث، حکومت تصمیم به تبعید امام به ترکیه گرفت. در روز ۱۳ آبان همین سال مأموران ساواک امام خمینی را در قم دستگیر و با هواپیمای نظامی به ترکیه تبعید کردند.^۵

در ۱۱ اسفند ۱۳۵۳ محمدرضا پهلوی دستور تشکیل حزب سراسری و واحد رستاخیز را اعلام کرد. این نخستین بار در تاریخ نوین سیاسی ایران بود که کشور به روش تک حزبی اداره می شد. در آخرین روزهای سال ۱۳۵۴ دو مجلس شورای ملی و سنا طرح تغییر تاریخ هجری به شاهنشاهی را مطرح و تصویب کردند؛

۱. نجاتی، تاریخ سیاسی بیست و پنج ساله ایران، ج ۱، ص ۱۱۲.

۲. روحانی، نهضت امام خمینی، ج ۱، ص ۳۳۹.

۳. فراتی، تاریخ شفاهی انقلاب اسلامی، ص ۱۳۱.

۴. باقری، خاطرات ۱۵ خرداد، ج ۲، ص ۱۰۳؛ عرفانمنش، خاطرات ۱۵ خرداد، ج ۲، ص ۲.

۵. روحانی، همان، ج ۱، ص ۷۴۰.

این امر ظاهراً در راستای سکولاریزه کردن حکومت برداشته می‌شد ولی عملاً آتش خشم مخالفین را برافروخت. در اول آبان سال ۱۳۵۶، آیت‌الله مصطفی خمینی فرزند امام خمینی به شکل مشکوک و غیر منتظره‌ای در گذشت که منجر به برگزاری جلسات سوگواری معترضان در بسیاری از شهرهای کشور شد و این عمل به طور گسترده‌ای به ساواک نسبت داده شد. تا اواخر آبان ۱۳۵۶ مخالفان حکومت به فعالیت‌های محصور به پشت درهای بسته، نوشتن بیانیه، تشکیل گروه‌های جدید، احیای گروه‌های قدیم، صدور نامه و انتشار نشریات اقدام می‌کردند. پس از این تاریخ مرحله جدیدی در روند انقلاب رخ داد و فعالیت مخالفان به صورت تظاهرات خیابانی خود را نشان داد. نقطه عطف در ۲۵ آبان رخ داد که پس از ۹ شب جلسات شعرخوانی آرام با مضمون سیاسی که توسط کانون نویسندگان در انجمن فرهنگی ایران و آلمان و در دانشگاه آریامهر تشکیل شده بود، پلی برای برهم زدن جلسه دهم و متفرق کردن حدود ده هزار نفر دانشجوی شنونده در آن اقدام کرد که نتیجه آن تظاهرات خشمگینانه دانشجویان و سرازیر شدن آن‌ها در خیابان‌ها با دادن شعارهای ضد حکومتی بود. در این درگیری یک دانشجو کشته، هفتاد تن مجروح و یکصد تن بازداشت شدند. در دی‌ماه همین سال اتفاق دیگری به تظاهرات خیابانی شدت بخشید.

در تاریخ ۱۷ دی، روزنامه اطلاعات به قلم فردی با اسم مستعار احمد رشیدی مطلق مقاله توهین‌آمیزی بر ضد روحانیت نوشت که خشم عمومی را بویژه در شهر قم برانگیخت.^۱ تعداد زیادی از طلاب و هواداران آن‌ها در روز ۱۹ دی با دادن شعار به تظاهرات پرداختند و با پلیس درگیر شدند. روز بعد امام خمینی خواستار تظاهرات بیشتر شد و به شهر قم و آنچه روحانیت مترقی نامید، به خاطر ایستادگی در برابر حکومت تبریک گفت و شاه را به همکاری با آمریکا برای نابودی ایران متهم کرد.^۲ همچنین آیت‌الله شریعتمداری در مصاحبه‌ای با خبرنگاران، از حکومت گلایه کرد و رفتار پلیس و حکومت را با روحانیون توهین‌آمیز خواند. وی به همراه ۸۸ تن از روحانیون، بازاریان و دیگر مخالفان از ملت خواست که چهلم کشتار قم را با دست‌کشیدن از کار و حضور آرام در مساجد برگزار کنند.

در آغازین روزهای سال ۱۳۵۷ مردم طی اعتراضاتی که به خشونت کشیده شد، خواستار آزادی زندانیان سیاسی و بازگشت رهبران انقلاب و در رأس آن‌ها امام خمینی به کشور شدند. در پی اوج‌گیری تظاهرات و درگیری‌های مردم با عوامل رژیم پهلوی، در تاریخ ۲۵ اردیبهشت دولت جمشید آموزگار به مأمورین نظامی و انتظامی در برابر آشوب‌ها دستور شدت عمل داد. به مناسبت سالگرد ۱۵ خرداد ۱۳۴۲، در تهران و شهرستان‌ها تعطیل و اعتصاب سراسری اعلام گردید. در ۲۱ مرداد درگیری خونین در اصفهان باعث اعلام حکومت نظامی در این شهر شد. در ۲۵ مرداد توسط دولت جمشید آموزگار حکومت نظامی اعلام شد و در ۲۸ مرداد آتش‌سوزی در سینما رکس آبادان به وقوع پیوست.^۳ در ۵ شهریور دولت جمشید آموزگار سقوط

۱. کدی، ریشه‌های انقلاب ایران، ص ۳۵۷.

۲. مرکز اسناد انقلاب اسلامی، تهران، ج ۲، ص ۱۰.

۳. منصوری، قیام ۱۵ خرداد به روایت اسناد، ص ۳۱۸.

کرده و دولت شریف امامی تشکیل شد. در ۱۷ شهریور که بعدها به جمعه سیاه معروف شد، راهپیمایی و اعتراضات مردم در میان ژاله (شهادای فعلی) تهران به خشونت کشیده شد و عده زیادی کشته و مجروح شدند.^۱ در ۲ مهر منزل امام خمینی در عراق توسط پلیس این کشور محاصره گردید و یک روز پس از آن حزب رستاخیز که توسط حکومت پهلوی تأسیس شده بود منحل گردید. در روز ۱۹ مهر اعتصاب کارکنان مطبوعات در سراسر کشور آغاز گردید و ده روز پس از آن کارکنان صنعت نفت اعتصاب نمودند. آیت الله طالقانی در ۸ آبان از زندان آزاد شد و دو روز بعد ارتش کنترل تأسیسات نفتی کشور را در دست گرفت. در ۱۳ آبان تظاهرات دانش‌آموزان و دانشجویان در مقابل دانشگاه تهران به خشونت کشیده شد. در ۲۳ دی به دستور آیت الله خمینی شورای انقلاب تشکیل گردید.

خوزستان در روزشمار انقلاب اسلامی: سال ۱۳۵۷ هجری شمسی

۱. نجاتی، همان، ج ۲، ص ۹۲.

فروردین ۱۳۵۷

بهمن تبریز برپا شد. در این مراسم وعاظ به انتقاد از دولت ایران پرداختند و عده‌ای از جوانان آبادان به علت پخش اعلامیه دستگیر شدند (همان، ۶۱۶۰؛ و نجاتی، ۱۳۷۹، ج ۲، ۴۹۸).

۱۳ فروردین • کشته شدن یک نفر و زخمی شدن ۴۳ نفر در تظاهرات امروز اهواز

در تظاهراتی که از سوی مردم، روحانیون و اقشار مختلف شهر اهواز بر علیه رژیم صورت گرفت، کار به زد و و خورد و درگیری نیروهای نظامی با تظاهرکنندگان انجامید که در نتیجه آن یک نفر کشته و چهل و سه نفر دستگیر شدند (همان، ۷۵).

۲۶ فروردین • سخنرانی اعضا حزب رستاخیز در اهواز

عبدالحمید مجیدی هماهنگ کننده جناح پیشرو حزب رستاخیز در اهواز به ایراد سخنرانی پرداخت. موضوع بحث وی انتخابات و آزادی‌های سیاسی در ایران بود (همان، ۱۵۰).

۲۹ فروردین • دستگیری عده‌ای از مبارزان بر ضد رژیم توسط اعضا نیروی پایداری

اعضا نیروی پایداری - از سازمان‌های وابسته به رژیم - در آبادان و اهواز و دیگر شهرهای کشور، تعدادی از مبارزان مخالف رژیم را دستگیر کردند (همان، ۱۶۷).

اردیبهشت ۱۳۵۷

۷ اردیبهشت • دستگیری عده‌ای از راهپیمایان در اهواز و آبادان

اعضا نیروی پایداری عده‌ای از تظاهرکنندگان و پخش کنندگان اعلامیه را در شهرهای اهواز و آبادان دستگیر کردند (همان، ۲۲۶).

۱۰ اردیبهشت • دستگیری عده‌ای از مبارزان اهواز

۱ فروردین • تحریم عید نوروز از سوی بازاریان اهواز: بازاریان اهواز در حمایت از اعلامیه‌ها و درخواست‌های علما مبنی بر عدم برگزاری مراسم معمول عید نوروز، برخلاف رسوم همه ساله و تصور رژیم، با بازگذاشتن مغازه‌های خود و در غم و اندوه نشستن، عید را تبدیل به عزا کردند (واحد تدوین انقلاب اسلامی، ۱۳۷۷، ج ۳، ۱۵).

۲ فروردین • پخش اعلامیه‌های انقلابی در خوزستان: به گزارش ساواک امروز اعلامیه‌هایی با امضاهای مختلف در شهرهای خوزستان توزیع گردید که طی آن مردم استان به سوگواری روز دهم محرم دعوت شدند (همان، ۱۹).

۸ فروردین • تظاهرات در آبادان: در این روز تظاهرات گسترده‌ای بر علیه رژیم در شهر آبادان صورت گرفت و یکی از طلاب شهر توسط ساواک دستگیر شد (همان، ۴۵-۴۴).

۹ فروردین • تظاهرات در استان خوزستان: امروز در خرمشهر، دزفول و اهواز همگام با سایر شهرهای کشور تظاهرات و راهپیمایی مردمی صورت گرفت و در خرمشهر شیشه‌های بانک‌ها و سینما حافظ شکسته شد (همان، ۵۲).

۱۰ فروردین • تظاهرات در بهبهان • بزرگداشت شهدا ۲۹ بهمن تبریز در استان خوزستان

تظاهراتی در ساعت ۱۱/۵۰ ظهر در بهبهان صورت گرفت که به شکسته شدن شیشه‌های بانک‌ها، ساختمان سازمان زنان و تابلوی نئون میدان شش بهمن انجامید (همان، ۶۰).

در مساجد شهرهای استان خوزستان - اهواز، آبادان، خرمشهر، بندر ماهشهر - مجالس یادبودی به مناسبت چهلمین روز کشته شده‌گان حوادث ۲۹

- قرارداد ایران و ژاپن برای ساخت مجتمع پتروشیمی در بندر شاپور - ماهشهر - عده‌ای از مبارزان و مردم شهر اهواز به جرم پخش اعلامیه، نوار و تظاهرات علیه رژیم توسط نیروی پاسداری دستگیر شدند (همان، ۲۴۲).
- سفیر ژاپن در ایران طی نطقی اعلام کرد بزرگ‌ترین قرارداد تجاری بین ایران و ژاپن ساخت مجتمع دو میلیارد دلاری پتروشیمی می‌باشد که در بندر شاپور ساخته خواهد شد (عاقلی، ۱۳۷۰: ۳۴۵).
- ۱۴ اردیبهشت • انتشار پیام آیت‌الله صدوقی به مردم شهر اهواز
آیت‌الله صدوقی در پیامی خطاب به مردم و جوانان و مبارزان شهر اهواز از تلاش‌ها و اقدامات آن‌ها در حمایت از تظاهرات و سایر اقدامات بر علیه رژیم تشکر و قدردانی کرد (واحد تدوین انقلاب اسلامی، ۱۳۷۷: ۲۵۸-۲۵۹).
- ۱۶ اردیبهشت • سخنرانی قائم مقام حزب رستاخیز در خوزستان
عاملی، قائم مقام حزب رستاخیز در جمع مسئولان آموزشی حزب و اعضا شوراهای حزبی خوزستان به ایراد سخنرانی پرداخت (همان، ۲۶۹ و ۲۷۳).
- ۱۹ اردیبهشت • تظاهرات گسترده و بی‌سابقه شهرهای کشور از جمله در خوزستان - اهواز، آبادان، خرمشهر، بهبهان که به دستگیری تعداد زیادی منجر شد و در رسانه‌های خارجی نیز انعکاس یافت (همان، ۲۹۴).
- ۲۰ اردیبهشت • اعتراض علما و مردم شهر اهواز به هتک حرمت منازل علما قم
- به علت حمله عمال رژیم به منازل علما عظام مقیم قم نماز جماعت در اهواز از سوی علما و مردم این شهر یک هفته تعطیل شد (همان، ۲۹۹).
- ۲۱ اردیبهشت • برگزاری مراسم چهل شهدای اهواز در مسجد جامع تهران صورت گرفت (نجاتی، ۱۳۷۹: ج ۲، ۴۹۸).
- ۲۲ اردیبهشت • موضع‌گیری علما آبادان و اهواز در قبال هتک حرمت منازل علما عظام در قم
علما و روحانیون آبادان و اهواز با انتشار پیام‌های جداگانه‌ای درباره هجوم عوامل رژیم به منازل علما قم، این عمل را تقبیح شمرده و رد کردند (همان، ۳۱۶).
- ۲۶ اردیبهشت • اعتصابات دانشجویان در آبادان و اهواز
دانشجویان دانشکده نفت و آبادان دانشگاه جندی شاپور اهواز در حمایت از اعتصابات دانشجویان سراسر کشور که بر علیه رژیم پهلوی صورت گرفت با تعطیل کردن کلاس‌ها دست به اعتصاب زدند (همان، ۳۵۹).
- ۲۷ اردیبهشت • گسترش دامنه اعتصابات دانشجویی اهواز • تظاهرات بی‌سابقه در اهواز در ادامه شروع اعتصابات دانشجویی در اهواز، تعداد دیگری از دانشجویان دانشگاه جندی شاپور نیز به صف اعتصابیون پیوستند (همان، ۳۶۵).
- امروز تظاهرات خشونت بار بی‌سابقه‌ای در اهواز به وقوع پیوست که در آن شعب بانک‌ها بیش از همه ساختمان‌ها لطمه دید (عاقلی، ۱۳۷۰: ۳۴۷).
- ۳۰ اردیبهشت • تظاهرات در اهواز
تظاهرات گسترده‌ای که از دیروز در اهواز شروع شده بود امروز نیز ادامه یافت که منجر به درگیری

گروهی از جوانان شهر آبادان که در مسجد سلطانی واقع در محله جمشید آباد اجتماع کرده بودند به خیابان‌ها سرازیر شدند و ضمن پخش اعلامیه به شعب بانک‌ها حمله کردند. نهایتاً با مقابله پلیس با تظاهرکنندگان و دستگیری ۶ نفر، این تظاهرات به پایان رسید (همان، ۲۶۳ و ۲۵۶).

۲۱ مرداد • تظاهرات در اهواز و آبادان در این روز تظاهرات عظیمی در دو شهر آبادان و اهواز صورت گرفت که به درگیری پلیس و مردم انجامید. در آبادان مغازه‌ها تعطیل شد و در اهواز ۱۹ نفر دستگیر شد (همان، ۲۶۷ و ۲۷۴؛ و نجاتی، ۱۳۷۹: ج ۳، ۷۹).

۲۲ مرداد • اعلام تعطیلی روز ۵۷/۵/۲۴ از سوی روحانیت اهواز • تظاهرات گسترده اهواز و آبادان جامعه روحانیت اهواز امروز با انتشار اعلامیه‌ای روز سه شنبه ۵۷/۵/۲۴ را به علت فجایع رژیم در قتل و کشتار مردم و تظاهرکنندگان شهرهای مختلف روز عزای عمومی اعلام کرد (همان، ۲۸۸). در مطبوعات کشور شهرهای اهواز و آبادان در کنار چند شهر بزرگ دیگر از جمله شهرهایی نام برده شدند که به واسطه ازدحام و سنگینی تظاهرات پلیس ناچار به مداخله و مقابله با تظاهرکنندگان شد (همان، ۲۸۸؛ و عاقلی، ۱۳۷۰: ۳۵۳).

۲۳ مرداد • تظاهرات شدید در بهبهان در پی تظاهرات گسترده‌ای که در چند نوبت در بهبهان روی داد به علت دخالت پلیس ۲ تن از تظاهرکنندگان به شهادت رسیدند و بخشی از مسجد امام صادق (ع) توسط نیروهای پلیس خراب شد (واحد تدوین انقلاب اسلامی، ۱۳۷۷: ۲۹۳).

۲۴ مرداد • نامگذاری امروز به روز عزای عمومی از سوی روحانیت اهواز

پلیس و تظاهرکنندگان گشت (واحد تدوین انقلاب اسلامی، ۱۳۷۷: ۳۸۳).

۱۳۵۷ خرداد

۱۴ خرداد • حمله مردم به مراکز لهو و لعب در اهواز مردم اهواز در ادامه اعتراضات و تظاهرات خود بر علیه رژیم، به مراکز لهو و لعب حمله برده و تمام این مراکز را به آتش کشاندند (عاقلی، ۱۳۷۰: ۳۴۸).

۲۳ خرداد • اعتصاب کارکنان آب و برق خرمشهر حدود ۳۰۰ نفر از کارکنان اداره برق ناحیه جنوب خرمشهر دست به اعتصاب زدند. انگیزه اعتصاب این گروه عدم عقد پیمان جمعی از سوی سازمان آب و برق با آن‌ها بیان شده است (واحد تدوین انقلاب اسلامی، ۱۳۷۷: ۴۹۵).

۲۵ خرداد • اعلامیه روحانیون اهواز به مناسبت چهلم شهدای قم جمعی از روحانیون شهر اهواز به مناسبت فرا رسیدن چهلمین روز فاجعه شهر قم که به شهید شدن تعداد زیادی از مردم این شهر به دست جلادان رژیم پهلوی صورت گرفت، اعلامیه‌ای صادر کردند (همان، ۵۰۲).

مرداد ۱۳۵۷ ۶ مرداد • بزرگداشت حجت‌الاسلام کافی در بهبهان

به مناسبت درگذشت حجت‌الاسلام کافی، پیش از ظهر امروز مجلس ختمی در مسجد سبزپوشان بهبهان برگزار شد که در پایان حاضرین دست به راهپیمایی و تظاهرات در خیابان‌های شهر زدند (واحد تدوین انقلاب اسلامی، ۱۳۷۷: ج ۴، ۱۷۵).

۲۰ مرداد • تظاهرات گسترده در آبادان

جامعه روحانیت اهواز این روز را به علت اقدامات رژیم و عمال آن در کشتار مردم ایران روز عزای عمومی اعلام کرد (همان، ۲۸۸).

۳۱ مرداد • امام خمینی «ره» از جنایات آبادان اظهار تأسف کرد.

۲۵ مرداد • اعتراض به تبعید حجت‌الاسلام محمد علی گرامی

• تظاهرات در آبادان
حضرت امام خمینی «ره» در سخنانی پیرامون واقعه سینما رکس آبادان با اظهار تأسف شدید در این مورد، این واقعه را شدیداً محکوم کرد (همان، ۳۵۴).

جمعی از جوانان استان خوزستان در اعتراض به تبعید حجت‌الاسلام محمد علی گرامی - از روحانیون مبارز استان - در اعلامیه‌ای که بر علیه این اقدام رژیم پهلوی صادر کردند، آن را محکوم نمودند (همان، ۳۱۵).

در اعلام انزجار و نشان دادن خشم عمومی از واقعه سینما رکس، هزاران نفر از مردم آبادان دست به تظاهرات وحشیانه زدند و به تمام اماکن دولتی شهر حمله بردند. در پی این وقایع رئیس شهربانی آبادان، از کار برکنار و به تهران احضار شد (همان).

۲۸ مرداد • آتش زدن سینما رکس آبادان

شهریور ۱۳۵۷

در این روز در حالی که تعداد زیادی - بالغ بر ۷۰۰ نفر - در سینما رکس آبادان مشغول تماشای فیلم گوزن‌ها بودند، ناگهان سینما آتش گرفت. مردم در حال فرار و نجات جان خود با درهای از پشت قفل شده سینما مواجه شدند. نهایتاً تعداد ۳۷۷ نفر زن و مرد و کودک به طرز فجیعی در این آتش سوزی جان خود را از دست دادند (همان، ۳۳۹؛ عاقلی، ۱۳۷۷: ۳۵۴؛ حقیقت، ۱۳۷۹: ۵۵۰؛ دیگر، ۱۳۷۷: ۵۳۲؛ و نجاتی، ۱۳۷۹: ۵۰۰/۲).

۱ شهریور • انتشار اعلامیه علمای قم درباره فاجعه سینما رکس آبادان • امام خمینی درباره فاجعه سینما رکس بیانیه‌ای صادر کرد. • اتحادیه بین‌المللی حقوق بشر بیانیه‌ای درباره فاجعه سینما رکس صادر کرد.

۲۹ مرداد • تظاهرات وقوع فاجعه انسانی سینما رکس، جمع کثیری از مردم آبادان دست به تظاهرات گسترده‌ای زدند که در نوع خود بی‌سابقه بود (واحد تدوین انقلاب اسلامی، ۱۳۷۷: ۳۵۴).

فضلا و مدرسین حوزه علمیه قم درباره فاجعه سینما رکس آبادان اعلامیه‌ای منتشر کردند همچنین نمایندگان آیات عظام برای بررسی اوضاع آبادان به این شهر اعزام شدند (واحد تدوین انقلاب اسلامی، ۱۳۷۷: ج ۵، ۵).

۳۰ مرداد • انتشار بیانیه آیت‌الله صدوقی درباره فاجعه سینما رکس آبادان

امام خمینی در بیانیه‌ای که از عراق صادر کرد دولت را به خاطر این آتش سوزی مورد ملامت قرار داد و آن را متهم ساخت که به خاطر بی‌اعتبار کردن جنبش سیاسی ملت ایران، دست به این اقدام زده است (همان، ۲۱).

آیت‌الله صدوقی ضمن محکوم کردن واقعه آبادان آن را به دولت رژیم پهلوی انتساب داد و گفت این کار برای ادامه یورش‌های وحشیانه دولت است (همان، ۳۵۴).

اتحادیه بین‌المللی حقوق بشر در نیویورک در بیانیه‌ای که درباره فاجعه سینما رکس آبادان صادر کرد ضمن محکوم کردن این عمل، عنوان کرد که این

در هفتمین روز شهدای فاجعه سینما رکس، بیش از ۵۰ هزار نفر از مردم آبادان بعد از سوگواری بر مزار مقتولین این حادثه، تظاهرات وسیعی برپا کردند. این تظاهرات به درگیری مردم و نظمیان انجامید و در نهایت در پی افزایش ناآرامی‌ها، بازار جمشید آباد آبادان نیز در آتش سوخت (همان، ۴۵۰؛ و عاقلی، ۱۳۷۷: ۳۵۵).

۵ شهریور • اعلامیه جامعه روحانیون مبارز درباره فاجعه سینما رکس آبادان منتشر شد. جامعه روحانیون مبارز در اعلامیه‌ای که درباره حادثه سینما رکس صادر کرد، ضمن محکوم کردن این اقدام، آن را به رژیم منصوب کرد (واحد تدوین انقلاب اسلامی، ۱۳۷۷: ۵۲).

۶ شهریور • دستگیری یکی از عوامل سینما رکس آبادان در عراق

خبرگزاری فرانسه گزارش داد که مقامات عراقی یکی از عاملین آتش‌سوزی سینما رکس آبادان را بازداشت کردند. نام این فرد ذکر نشد (همان، ۶۱).

۷ شهریور • دستگیری یکی دیگر از عوامل سینما رکس آبادان

هاشم عبدالرضا آشور که ادعا می‌شد عامل فاجعه سمینا رکس است هنگام عبور از مرز ایران و عراق به وسیله پلیس عراق دستگیر و به تهران انتقال داده شد (همان، ۸۵).

۸ شهریور • تظاهرات خونین در شوشتر مردم شوشتر در اعتراض به اقدامات رژیم و محکوم کردن اعمال آن به خصوص فاجعه سینما رکس آبادان، اقدام به برگزاری تظاهرات نمودند که مأموران به روی آنان آتش گشودند و عده‌ای زخمی و کشته شدند (عاقلی، ۱۳۷۰: ۳۵۱).

۹ شهریور • تظاهرات گسترده در آبادان

سازمان در جستجوی روشن شدن ریشه‌های چنین عمل ویرانگرانه‌ای است (همان، ۱۵).

۲ شهریور • بیانیه دولت درباره فاجعه سینما رکس آبادان صادر شد. • اظهار نظر آیت الله شریعتمداری درباره فاجعه سینما رکس آبادان

• برگزاری مراسم اولین شب جمعه مقتولان سینما رکس

دولت درباره فاجعه سینما رکس آبادان اعلامیه‌ای صادر کرد و مدعی شد که این فاجعه به صورت عمدی اتفاق افتاده است (عاقلی، ۱۳۷۰: ۳۵۵).

آیت الله شریعتمداری در نامه‌ای خطاب به روحانیون اهواز درباره فاجعه سینما رکس اعلام داشتند تنها این عمل را می‌توان با جنایاتی که به دست نازی‌ها و فاشیست‌ها در طی جنگ جهانی دوم صورت گرفت، برابر دانست (واحد تدوین انقلاب اسلامی، ۱۳۷۷: ۳۴).

همزمان با برگزاری مراسم اولین شب جمعه مقتولان سینما رکس آبادان تظاهرات گسترده‌ای در آبادان برگزار شد. تقارن این روز با ۱۹ رمضان باعث عظمت هر چه بیشتر این تظاهرات شد (همان، ۲۷ و ۳۲).

۳ شهریور • بازدید نمایندگان آیت الله شریعتمداری از سینما رکس آبادان

نمایندگان اعزامی آیت الله شریعتمداری به شهر آبادان از سینما رکس دیدن کردند و تأسف خود را از این واقعه اظهار کردند. همچنین کانون وکلای ایران با انتشار نامه‌ای خواستار تشکیل یک کمیسیون تحقیق مستقل برای بررسی فاجعه آبادان شد (همان، ۳۸).

۴ شهریور • برگزاری مراسم هفتمین روز فاجعه سینما رکس آبادان از سوی مردم این شهر

تا به خویشتن‌داری و کنترل اوضاع با هدف بهبود شرایط، تظاهرات و راهپیمایی این دو شهر تا اطلاع ثانوی منع شود (واحد تدوین انقلاب اسلامی، ۱۳۷۷: ۱۹۷).

۱۷ شهریور • اعلام حکومت نظامی در آبادان

به علت اوضاع متشنج در سراسر کشور و اوج گرفتن تظاهرات مردمی در چندین شهر بزرگ، رژیم برقراری حکومت نظامی را به مدت ۶ ماه در شهرهای بزرگ از جمله اهواز و آبادان اعلام کرد (همان، ۴۲۸؛ حقیقت، ۱۳۷۹: ۵۵۱؛ و نجاتی، ۱۳۷۹: ۹۱).

۲۳ شهریور • دستگیری دومین عامل فاجعه سینما رکس آبادان

وزیر دادگستری در خبری دستگیری دومین عامل فاجعه سینما رکس را بدون ذکر نام فرد دستگیر شده اعلام کرد (عاقلی، ۱۳۷۰: ۳۶۱).

مهر ۱۳۵۷

۱ مهر • جنبش مسلمانان ایران واقعه سینما رکس آبادان را محکوم کرد.

گروه جنبش مسلمانان ایران در اعلامیه‌ای که به صورت معترضان‌ه خطاب به رژیم پهلوی انتشار داد واقعه سینما رکس آبادان را محکوم کرد (واحد تدوین انقلاب اسلامی، ۱۳۷۷: ج ۶، ۱۸).

۲ مهر • اعتصاب کارگران پالایشگاه آبادان

کارگران پالایشگاه نفت آبادان در حمایت از اعتصابات کارگران اعتصابی نفت در تهران، اهواز، گچساران و آغا جاری، دست به اعتصاب گسترده‌ای زدند (عاقلی، ۱۳۷۰: ۳۶۳؛ و نجاتی، ۱۳۷۹: ۹۷).

۳ مهر • کنفدرانسیون دانشجویان ایرانی در محکوم کردن حادثه سینما رکس آبادان بیانیه‌ای انتشار داد.

به دنبال ناآرامی‌های اخیر آبادان که ناشی از حادثه سینما رکس آبادان بود و خشم عمومی را برانگیخت، مردم این شهر دست به تظاهرات گسترده‌ای زدند که به درگیری با پلیس انجامید (واحد تدوین انقلاب اسلامی، ۱۳۷۷: ۱۳۱).

۱۰ شهریور • تظاهرات در شوشتر و آبادان

تظاهرات مردم شوشتر و آبادان با مداخله پلیس به کشتار و خونریزی منجر شد (عاقلی، ۱۳۷۰: ۳۵۱).

۱۲ شهریور • تفرقه و انشعاب در حزب رستاخیز اهواز

در اهواز دو کانون حزب رستاخیز از این حزب کناره‌گیری کرده و به حزب پان ایرانی است پیوستند (واحد تدوین انقلاب اسلامی، ۱۳۷۷: ۱۸۲).

۱۳ شهریور • تظاهرات گسترده در خوزستان

به مناسبت فرا رسیدن عید سعید فطر شهرهای استان خوزستان صحنه تظاهرات و راهپیمایی‌های گسترده بودند (حقیقت، ۱۳۷۹: ۵۵۰).

۱۴ شهریور • برگزاری مراسم سالگرد تأسیس حزب پان ایرانی است در اهواز

در مراسمی که به منظور سالگرد بنیان‌گذاری حزب پان ایرانی است در اهواز - خیابان سی متری - تشکیل گردید، رجبعلی آصف، مهدی واحدی، محمدعلی حسینی و احمد ولی پور از اعضا حزب به ایراد سخنرانی پرداختند (بختیاری، ۱۳۸۵: ۱۰۴ و ۲۴۸).

۱۶ شهریور • دستور آیت‌الله شریعتمداری به علما آبادان و خرمشهر مبنی بر توقف تظاهرات در این دو شهر

آیت‌الله شریعتمداری در تماسی تلفنی با برخی علما و روحانیون آبادان و خرمشهر، از آنان خواست

هیئت اعزامی شرکت ملی نفت ایران به سرپرستی آقای دیبا، قائم مقام مدیر عامل شرکت نفت جنوب در مذاکره با کارگران نفت آغاچاری برای پایان اعتصاب و شروع کار به توافق نرسید (همان، ۱۳۶).

۱۳ مهر • اعتصاب کارگران مجتمع کشت و صنعت شوشتر

کارگران مجتمع عظیم کشت و صنعت شوشتر در پی برآورده نشدن خواسته‌هایشان و در اعتراض به اقدامات دولت، اعتصاب کردند (همان، ۲۱۰).

۱۵ مهر • کارکنان دانشگاه جندی شاپور و تعدادی از سازمان‌ها و صنایع استان خوزستان دست به اعتصاب زدند.

کارکنان دانشگاه جندی شاپور، سازمان آب و برق خوزستان در اهواز و آبادان (همان، ۲۳۴) و کارگران پتروشیمی آبادان اعتصابات گسترده‌ای را به شروع کردند (عاقلی، ۱۳۷۰: ۳۶۶؛ و نجاتی، ۱۳۷۹: ج ۲، ۹۷).

۱۷ مهر • تظاهرات در بهبهان

به دعوت فرهنگیان و اقشار مختلف مردم بهبهان، تظاهراتی در این شهر بر ضد رژیم صورت گرفت (واحد تدوین انقلاب اسلامی، ۱۳۷۷: ۲۶۳).

۱۸ مهر • برگزاری اعتصابات گسترده به مناسبت نزدیک شدن چهلم شهدای ۱۷ شهریور

بخاطر چهلم شهدای ۱۷ شهریور و سالگرد شهادت آیت الله مصطفی خمینی در اهواز و آبادان اعتصاب گسترده‌ای از سوی کارکنان گمرک، دادگستری، اداره ثبت اسناد و در خرمشهر ۱۴۰۰ نفر از کارگران شرکت کشتیرانی خرمشهر اعتصاب کردند (همان، ۲۹۱).

کنفدراسیون دانشجویان ایرانی - فدراسیون آلمان - در بیانیه‌ای که منتشر کرد ضمن محکوم کردن این جنایت، ساواک را مسئول کشتار مردم در سینما رکس آبادان معرفی کرد (واحد تدوین انقلاب اسلامی، ۱۳۷۷: ۴۶).

۵ مهر • اعتصاب در پتروشیمی آبادان و پست اهواز

در مخالفت با محاصره بیت امام خمینی «ره» در نجف، کارکنان و کارگران پتروشیمی آبادان و بخش عظیمی از صنایع و کارکنان پست شهر اهواز اعتصاب کردند (همان، ۷۱).

۶ مهر • برگزاری مراسم چهلمین روز فاجعه سینما رکس آبادان

به مناسبت چهلم واقعه سینما رکس آبادان مراسم گسترده‌ای همراه با غم و اندوه فراوان بر مزار مقتولین این فاجعه برگزار شد (همان، ۹۰؛ و عاقلی، ۱۳۷۰: ۳۶۳).

۹ مهر • دامنه اعتصابات گسترده خوزستان به سایر بخش‌های استان کشیده شد.

با گسترش دامنه اعتصابات در استان خوزستان، کارکنان و نمایندگان کارگران صنعت نفت خوزستان اعلام کردند که در مذاکره با مدیران و اعضا هیئت اعزامی وزارت کار و امور اجتماعی به توافق نرسیدند و حاضر به از سرگیری کار خود نیستند.

همچنین کارگران و کارمندان سازمان آب و برق استان در شهرهای اهواز، آبادان، خرمشهر، اندیمشک و دزفول نیز دست به اعتصاب زدند و کار خود را تعطیل کردند (واحد تدوین انقلاب اسلامی، ۱۳۷۰: ۱۱۸).

۱۰ مهر • بازدید نماینده شرکت نفت جنوب از مناطق نفتی آغاچاری

عمل رژیم صورت گرفت (واحد تدوین انقلاب اسلامی، ۱۳۷۷: ۳۷۶).

۲۸ مهر • اعتراضات و تظاهرات در اندیمشک در اندیمشک روحانیون به نشانه اعتراض به دولت و شاه در مساجد نماز جماعت نخواندند. در سومین روز شهادت علی اصغر فلاح که توسط مأمورین شهید شد، عده زیادی از مردم اندیمشک تظاهرات کردند و نام خیابان آریا را به شهید فلاح تغییر دادند (همان، ۳۹۹).

۲۹ مهر • گسترش دامنه اعتصابات آبادان به ادارات مختلف این شهر

به دنبال اعتصابات گسترده کارکنان نفت آبادان، اعضا کادر درمانی و اداری بیمارستان شرکت نفت آبادان برای همدردی با سایر همکاران خود، آن‌ها نیز اعتصاب کردند (همان، ۴۰۷). همچنین با اعتصاب کارمندان صنعت نفت، پالایشگاه نفت آبادان در خطر تعطیلی قرار گرفت. اعتصاب ۳۳۹۲ تن کارمندان پالایشگاه و عملیات غیر صنعتی شرکت ملی نفت ایران در آبادان امروز نیز ادامه یافت. این افراد در مقابل اداره مرکزی شرکت ملی نفت ایران در آبادان اجتماع و قطعنامه‌ای به شرح زیر منتشر کردند که برخی از فصول آن عبارت‌اند از: ۱- برکناری تیمسار بازنشسته سرتیپ گلپایی، رئیس حفاظت پالایشگاه و تعقیب مسببین حادثه ورود مأموران انتظامی و امنیتی در محیط کار. ۲- تضمین و تأکید بر این که دیگر مأموران امنیتی و انتظامی در محیط کار دخالت نخواهند کرد. ۳- ادامه اعتراض تا تأمین خواسته‌های اعلام شده در قطع نامه‌های گذشته. ۴- چنانچه درخواستهای مشروع و منطقی اعلام شده، رسیدگی و پاسخ مقتضی داده نشود، اعتراض فعلی کارکنان صنعت نفت به صورت گسترده‌تری ادامه

۱۹ مهر • اعتصاب هزاران نفر از کارمندان و کارگران در آبادان • تظاهرات در دزفول

امروز، همپای سایر شهرهای کشور در دزفول تظاهراتی بر علیه رژیم صوری گرفت (نجاتی، ۱۳۷۹: ۵۰۲).

تعداد ۳۳۹۲ نفر از کارمندان پالایشگاه و عملیات غیر صنعتی شرکت ملی نفت در آبادان اعتصاب کرد و قطعنامه‌ای در مورد تقاضاهای خود منتشر کردند (همان، ۳۰۱).

۲۳ مهر • اعتصاب در خرمشهر و آبادان کارکنان نیروگاه‌های اتمی آبادان دست از کار کشیدند و راهنمایان اداره کل بندر و کشتیرانی خرمشهر دست به اعتصاب زده و با این اعتصاب رفت و آمد کشتی‌های تجاری ایرانی و خارجی از خرمشهر و آبادان به خلیج فارس و بالعکس متوقف شد (همان، ۳۳۸).

۲۴ مهر • برگزاری بزرگداشت شهدای ۱۷ شهریور در سالگرد شهادت آیت‌الله مصطفی خمینی و چهلمین روز درگذشت شهدای میدان ژاله در دزفول اندیمشک و آبادان و اهواز تظاهراتی برپا شد و در دزفول کلیه شعب بانک‌ها، آموزش و پرورش و ... به آتش کشیده شد و در اندیمشک چند نفر مجروح شدند (همان، ۳۵۲). در آبادان مأموران تعداد ۷ نفر از کارگران اعتصابی را توقف کردند که باعث اعتصابات بیشتر شد (عاقلی، ۱۳۷۰: ۳۶۸).

۲۶ مهر • محکوم کردن فاجعه مسجد کرمان در استان خوزستان

جامعه روحانیت اهواز اعلامیه‌ای در مورد فاجعه مسجد کرمان صادر کرد و این عمل رژیم و هتک حرمت به مکان مقدس مسجد را محکوم کردند. در بهبهان و رامهرمز و دزفول نیز تظاهراتی بر علیه این

خرمشهر و بهبهان و نیز کارکنان سازمان آب و برق خوزستان، کارگران و تکنسین‌های شرکت ساختمانی جنرال مکانیک و پیمانکار پالایشگاه گاز بهبهان از واحدهایی بودند که یا اعتصاب را آغاز کردند و یا به اعتصابات سابق خود ادامه دادند (واحد تدوین انقلاب اسلامی، ۱۳۷۷: ج ۷، ۱۹ و ۲۲-۲۳).

آبادان: درخواستهای فرهنگیان شهر آبادان از دولت: ۱- اجرای مفاد قانون اساسی، لغو حکومت نظامی، بازگشت تبعیدیان سیاسی. ۲- پرداخت ترفیعات عقب مانده، حق مسکن و وام‌های ضروری. ۳- انحلال دوائر حفاظت آموزش و پرورش، عدم مداخله مأمورین در مدارس. ۴- افزایش حقوق، اعاده حیثیت از فرهنگیان و دانش‌آموزانی که در وقایع اخیر مورد اهانت قرار گرفتند.

همچنین ساعت ۵ بعدازظهر دیروزگروه کثیری از دانش‌آموزان و دیگر طبقات مردم آبادان در محل ایستگاه ۵ این شهر دست به تظاهرات زدند. تظاهرات کنندگان تعدادی چوب و لاستیک را در عرض خیابان به آتش کشیدند و اقدام به دادن شعار کردند. در این هنگام مأمورین فرمانداری نظامی به مداخله پرداختند و ضد و خوردی در گرفت که در جریان آن ۲ سرباز ارتشی و چندین تن از دانش‌آموزان جراحاتی بر داشتند و گروهی از تظاهرات کنندگان نیز دستگیر شدند. در پی آتش‌سوزی شیشه‌های یک ماشین آتش‌نشانی که برای اطفای حریق به محل تظاهرات آمده بود، شکسته شد و یک تانکر آب سنگباران شد. در ادامه این تظاهرات سربازان اقدام به تیراندازی هوایی کردند و تظاهرات کنندگان را متفرق نمودند.

در پی اعتصابات شرکت ملی نفت در آبادان، هوشنگ انصاری رئیس هیأت مدیره و مدیر عامل

خواهد یافت (اطلاعات، ش ۱۵۷۳۸، ۲۱). در جریان اعتراضی دیگر فرهنگیان آبادان به عنوان واکنش به بازداشت برازش، یکی از دبیران هنرستان دکتر هشترویدی و نیز دستگیری ۴ دانش‌آموز دختر دبیرستان مصداقی به نامهای فریبا آزادی، شفیع زنده، سهیلا رضاییان، مهرانگیز کیانی در اداره آموزش و پرورش اجتماع کردند. بنا بر گزارش‌های روز پنجشنبه، عده‌ای از فرهنگیان اعتصاب کننده آبادان در دبیرستان ابن‌سینای این شهر اجتماع کردند و یکی از معلمان، ضمن قرائت قطعنامه معلمان اعلام کرد که فرهنگیان اعتصاب کننده آبادان همبستگی خود را با همه مردم ایران اعلام می‌نمایند. یکی دیگر از فرهنگیان نیز اعلام کرد که معلمان به اعتصاب خود ادامه داده و سیاست امپریالیستی را که مسبب بدبختی استقلال کشور است، محکوم می‌نمایند (همان، ۲۲).

۳۰ مهر • تلاش‌های رژیم پهلوی برای پایان دادن به اعتصابات خوزستان حکومت پهلوی و دولت وابسته به آن برای پایان دادن به اعتصابات گسترده نفتی در آبادان، هوشنگ انصاری را روانه این شهر کرد (همان، ۴۱).

آبان ۱۳۵۷

۱ آبان • تظاهرات، اعتصابات و اعتراضات گسترده در استان از سوی اقشار مختلف مردم امروز در اهواز، سوسنگرد و شوش و ... تظاهرات گسترده‌ای از سوی دانش‌آموزان، دانشجویان و سایر اقشار مردم صورت گرفت که به علت برخورد مأمورین انتظامی در دزفول و اندیمشک چند نفر کشته و مجروح شدند. این عمل اعتراض شدید کریم آصف، نماینده دزفول در مجلس را به دنبال داشت. همچنین کارکنان شهرداری‌های آبادان،

کارمندان اداری دانشگاه جندی شاپور از امروز با صدور قطعنامه‌ای اعتصاب غذای از قبل اعلام شده خود را آغاز کردند و فرهنگیان آبادان نیز به اعتصابیون پیوستند (همان، ۴۷-۴۸).

امروز همچنین دستیاران آموزش و پرستاران بیمارستان وابسته به دانشگاه جندی شاپور و در بخش صنعت نیز کارکنان واحد خدمات شرکت نفت مسجد سلیمان هم از دیگر گروه‌هایی بودند که اعتصاب را شروع کردند (همان، ۴۸).

آبادان: فرهنگیان آبادان که در حال اعتصاب هستند اعلام کردند که اعتصاب خود را تا یکشنبه آینده ادامه خواهند داد و پس از آن نیز یک مهلت ۴ هفته‌ای تعیین خواهند کرد. آنان همچنین اعلام کردند که هیچ وقت به دستور فرمانداری نظامی از اعتصاب دست نخواهند کشید.

مسجد سلیمان: بیش از دو هزار فرهنگی زن و مرد که اعتصاب کرده بودند، دیروز در محل اداره آموزش و پرورش این شهر اجتماع کردند و اعلام نمودند اگر به خواسته‌هایشان رسیدگی نشود تا روز چهارشنبه به اعتصاب خود ادامه خواهند داد. همچنین ۳۶ نفر از کارکنان سازمان آب مسجد سلیمان دست به اعتصاب زدند و ضمن اجتماع در محوطه سازمان خواستار اجرای خواسته‌های خود شدند. در حرکتی دیگر کلیه مستخدمین، کارگران و پرستاران و کادر اداری بیمارستان شیر و خورشید سرخ مسجد سلیمان دست به اعتصاب زدند.

اهواز: اعتصاب کارکنان صنعت نفت در اهواز ابعاد گسترده‌تری یافت و کارکنان این بخش در گچساران و آغاچاری و دیگر نقاط نفت خیز و صنعتی خوزستان نیز به این اعتصاب پیوستند. اعتصاب از ۵ روز پیش با دست از کار کشیدن

شرکت ملی نفت ایران، برای رسیدگی به خواسته‌های کارکنان پالایشگاه آبادان وارد این شهر شد و پیش از ظهر دیروز در محل پالایشگاه با نمایندگان اعتصابیون به گفتگو نشست. انصاری با اخذ یک مهلت دو هفته‌ای موفق شد کارگران اعتصابی را به کارهای خود باز گرداند (اطلاعات، ش ۱۵۷۴۰، ۱۸).

ساعت ۱۶:۴۰ عده‌ای از دانش آموزان به همراه عده‌ای از جوانان با راهپیمایی در خیابان‌های بابائیان و خرمشهر اقدام به تظاهرات و دادن شعار کردند که ۳ نفر از آنان به نامهای شهاب‌الدین عظیمی ۱۷ ساله محصل، مهدی موحد ۱۵ ساله محصل و مجید ترکمنی ۱۶ ساله توسط مأمورین پاسگاه کلاتری ناحیه ۱۷ دستگیر شدند (اطلاعات، ش ۱۵۷۴۰، ۱۷).

شوشتر: فرهنگیان شوشتر پانزدهمین روز اعتصاب خود را پشت سر گذاشتند و از رفتن به کلاس درس خودداری کردند. به دنبال تظاهرات پراکنده‌ای که توسط جمع کثیری از دانش آموزان این شهر اتفاق افتاد، بانک کشاورزی مورد حمله قرار گرفت و با پرتاب سنگ و مواد آتش‌زا، شیشه‌های بانک شکست و بانک به آتش کشیده شد.

ابوالحسن عاملی نماینده کهگیلویه در سؤالی از دولت، ابراز داشت که چه اقدامی برای تنبیه مسببین حوادث دزفول و اندیمشک، که بین مردم و مأمورین انتظامی صورت گرفت و به کشته و زخمی شدن عده‌ای انجامید، صورت گرفت (اطلاعات، ش ۱۵۷۴۰، ۲۰).

۲ آبان • اعتصاب غذای کارکنان دانشگاه جندی شاپور • ادامه موج اعتصاب در سایر شهرها و صنایع استان

بهبهان، دانشجویان و گروهی دیگر از طبقات مردم بر پا شده است. یکی از عکس‌های این نمایشگاه خانه مخروبه‌ای را نشان می‌دهد که بر سر در آن تابلوی حزب رستاخیز در حال سقوط است (اطلاعات، ش ۱۵۷۴۲، ۲۱).

۴ آبان • شهادت چند تن از تظاهرکنندگان استان خوزستان

در ادامه تظاهرات شهرهای مختلف استان خوزستان که به درگیری با پلیس انجامید، در بهبهان سه نفر شهید و بیش از ده نفر مجروح و در دزفول یک نفر شهید و چهار نفر مجروح شدند (همان، ۹۳ و ۱۰۱).

بهبهان: اولین سینمای این شهر بعد از ۲۴ سال تبدیل به حسینیه شد. این سینما آریا نام داشت و از تظاهرات ماه رمضان تا حال تعطیل بود. زمین و محل این سینما از حدود ۱۰ سال قبل توسط مالک آن نزد مرحوم آیت الله حاج سید علی بهبهانی جهت حسینیه واگذار شده بود و روحانیون شهر این مسأله را تعقیب می‌کردند تا این موفق شدند دیروز آن را به شکل حسینیه درآورند (اطلاعات، ش ۱۵۷۴۳، ۲).

دزفول: اعضای انجمن شهر دزفول در جلسه اخیر خود فاجعه روز دوشنبه ۱۴ مهرماه این شهر را که بر اثر درگیری پلیس با مردمی که در مسجد مشغول عزاداری بودند و منجر به کشته و زخمی شدن عده‌ای انجامید، محکوم کردند (اطلاعات، ش ۱۵۷۴۳، ۲۶).

اهواز: برای جلوگیری از تشکیل جلسه کانون معلمان اهواز، مقامات اداره کل آموزش و پرورش طی اطلاعیه‌ای به نقل و قول غیر واقعی از سوی فرمانداری نظامی اطلاع دادند که با اجتماع آنان

کارمندان شرکت سهامی خاص خدمات و به منظور پشتیبانی از خواسته‌های فرهنگیان و دانشگاهیان آغاز شد و سایر قسمت‌های صنعت نفت در اهواز را در بر گرفت. کارمندان قسمت اداری شرکت ملی نفت از دیروز از انجام کار خودداری کردند و در محوطه اداری واقع در خرم کوشک جمع شدند. کارخانه لوله سازی شرکت نفت در اهواز نیز با اعتصاب کارکنان این واحد صنعتی از کار افتاد. کارکنان صنعت نفت در خواستار برکناری چند تن از مقامات شرکت سهامی خاص خدمات که به حیف و میل بیت المال پرداختند، شدند و همچنین اخراج فوری مقامات خارجی صنعت نفت را عنوان کردند (اطلاعات، ش ۱۵۷۴۱، ۲۲).

۳ آبان • گسترش موج اعتصاب در استان خوزستان
• شروع دور تازه مذاکرات رژیم با کارگران اعتصابی نفت • تظاهرات مردم در دزفول، اعتصاب فرهنگیان اهواز، اعتصاب غذای ۸۷۰۰ نفر از کارکنان کشت و صنعت شوشتر، از جمله موارد اعتراض و اعتصابی بودند که در استان خوزستان شروع شدند (همان، ۷۲؛ اطلاعات، ش ۱۵۷۴۲، ۲۳).

دور تازه مذاکرات ۶۰ نفر از نمایندگان کارگران پالایشگاه آبادان، کارکنان صنعت نفت اهواز، مسجد سلیمان، آغا‌جاری از ساعت ۱۰ صبح با هوشنگ انصاری - نماینده دولت و رژیم - شروع شد و تا ساعت ۱ بامداد روز بعد ادامه یافت (همان، ۱۰۴).

بهبهان: نمایشگاهی از عکس‌های زلزله طبس، تظاهرات خونین ۱۷ شهریور تهران، خرابی‌های مسجد امام جعفر صادق (ع) بهبهان و مناطق جنوبی شهر تهران در مسجد امام حسن (ع) بهبهان گشایش یافت. نمایشگاه از سوی جامعه روحانیت

و جمعیت از مسیر خیابان‌های پهلوی، رضاشاه کبیر و ۲۴ متری عبور کردند. به دنبال این راهپیمایی اکثر مغازه‌ها و بازار شهر اهواز تعطیل شد. از نخستین ساعات بامداد پنجشنبه گروه کثیری از بازاریان و دیگر طبقات مردم اهواز از جمله زنان و دختران در دارالعلم آیت‌الله بهبهانی اجتماع کردند و مقدم زندانیان سیاسی آزاد شده را گرامی داشتند. این عده پس از خروج از دارالعلم دست به تظاهرات در خیابان‌های شهر زدند و بازاریان به نشانه همبستگی با آن‌ها، محل کسب خود را تعطیل کردند.

دزفول: ۳ هزار فرهنگی دزفولی در مراسم ترحیم سید محمود موسوی، یکی از همکاران خود که در جریان تظاهرات اخیر این شهر کشته شد شرکت کردند. مردم دزفول همچنین در پی کشته شدن ۶ نفر در تظاهرات روز ۲۴ مهرماه دست به تظاهرات آرامی زدند. تمام خیابان‌های شهر با پارچه سیاه پوشانده شد و در شهر عزای عمومی اعلام شده است. در اقدامی دیگر در جریان تظاهرات دزفول بانک صادرات شعبه باغ ملی، اداره‌های بیمه اجتماعی و دارایی دچار خساراتی شدند. همچنین یک اتومبیل جیب متعلق به دادگستری در آتش سوخت. در جریان این تظاهرات پنج نفر مورد اصابت گلوله قرار گرفتند. یک نفر از آنان به نام فریدون فرهادی ۲۵ ساله کشته شد و چهار نفر دیگر در بیمارستان افشار دزفول بستری شدند.

بهبهان: در جریان تظاهرات و تیراندازی در بهبهان ۱۴ نفر از جمله چهار مأمور انتظامی مجروح شدند. تظاهرات در پی یک حادثه رانندگی به وجود آمد. یک درجه‌دار ژاندارم با اتومبیل خود در خیابان بهرامی پسر بچه‌ای را زیر گرفت و هنگامی که قصد فرار از محل را داشت توسط عده‌ای گیر افتاد.

موافقت نشده و همچنین تلفن‌های بیشتر مدارس قطع شد تا معلمان نتوانند با یکدیگر تماس بگیرند. این مسائل در کانون معلمان مطرح شد و آنان خواستار برکناری مدیر کل آموزش و پرورش خوزستان شدند. چهار صد تن از معلمان اهواز هنگام ورود به دبیرستان کریم فاطمی (محل تشکیل جلسه) با درهای بسته دبیرستان روبه رو شدند اما پس از مذاکره دو تن از نمایندگان معلمان با نمایندگان فرمانداری نظامی موافقت آنان برای تشکیل جلسه جلب شد. در این جلسه چند تن از معلمان صحبت کردند و اعلام نمودند، مدیر کل آموزش و پرورش خوزستان و اطرافیان وی سعی داشتند که از برگزاری جلسه کانون معلمان جلوگیری کنند. به همین جهت یک اطلاعیه فوری مبنی بر عدم موافقت فرمانداری نظامی با اجتماع معلمان در تمامی مدارس توزیع شد، در حالی که نمایندگان فرمانداری نظامی از مذاکرات قبلی با مقامات آموزش و پرورش برای جلوگیری از جلسه معلمان اظهار بی‌اطلاعی کردند (اطلاعات، ش ۱۵۷۴۳، ۲۷).

۵ آبان • تظاهرات گسترده در شهرهای استان خوزستان

امروز در بهبهان، ماهشهر، شوشتر، سوسنگرد و دزفول از سوی مردم تظاهرات گسترده‌ای در خیابان‌ها صورت گرفت و در دزفول به علت درگیری موافقان و مخالفان رژیم ساختمان دادگستری و چندین بانک و اتومبیل طعمه حریق شدند (همان، ۱۰۸ و ۱۱۳).

اهواز: طبقات مختلف مردم اهواز در یک راهپیمایی بزرگ ضد دولتی شرکت کردند. راهپیمایی از مسجد و محل دارالعلم آیت‌الله بهبهانی آغاز شد

محل دانشگاه جندی شاپور دستگیر شدند(همان، ۱۴۷).

۸ آبان • تحصن و اعتراض اساتید و دانشجویان دانشگاه جندی شاپور • تظاهرات در خرمشهر و دارخوین

گروهی از اساتید و دانشجویان دانشگاه جندی شاپور اهواز ضمن تحصن در دانشگاه از خواسته‌های زندانیان سیاسی حمایت کردند. در ادامه تحصن، جلال گنج‌ای، باقر پرهام و فریدون تنکابنی که به همراه دو تن از اعضا هیئت علمی دانشگاه جندی شاپور دیروز دستگیر شده بودند، آزاد شدند(همان، ۱۶۹ و ۱۸۶).

امروز در خرمشهر و دارخوین با حضور قشرهای مختلف مردم در صفوف چند کیلومتری تظاهراتی آرام صورت گرفت(همان، ۱۶۹).

اهواز: در دومین روز از هفته همبستگی ملی، گروه کثیری از استادان و دانشجویان دانشگاه جندی شاپور در شهر دانشگاهی اهواز اجتماع کردند و پس از یک راهپیمایی طولانی در محوطه دانشگاه متحصن شدند. همچنین علاوه بر چهل زندانی سیاسی که سه روز قبل از زندان کارون اهواز آزاد شدند، دیشب یک نفر دیگر به نام شهاب لیبب کیارش از زندان اهواز آزاد شد(اطلاعات، ش ۱۵۷۴۶، ۱۸).

سوسنگرد: گروهی از زنان خانه‌دار سوسنگرد در مقابل دبستان دخترانه بینش دست به تظاهرات زدند و تهدید کردند مدرسه را تا چند لحظه دیگر به آتش خواهند کشید. دانش‌آموزان دقایقی بعد همراه اولیا خود به خانه‌هایشان بازگشتند؛ در خیابان سعدی گروهی از دانش‌آموزان دست به تظاهرات زدند و همزمان با تعطیلی مغازه‌ها و ادارات، پلیس اقدام به متفرق کردن تظاهرات‌کنندگان نمود(همان، ۱۸).

همزمان چند پاره سنگ به سوی رئیس شهربانی که با اتومبیل خود از محل عبور می‌کرد، پرتاب شد. با دخالت مأموران مسلح انتظامی تظاهرات شدت یافت و شعبه بانک سپه و بانک ملی و بانک صادرات به آتش کشیده شد. همچنین هنگامی که متجاوز از ۲ هزار نفر برای دادن خون در بیمارستان بهبهان اجتماع کرده بودند، مأمورین اقدام به تیراندازی کردند که در نتیجه چند نفر مجروح شدند. تظاهرات خیابان سعدی نیز با حمله ناگهانی مأموران انتظامی به سوی مردم و دستگیری عده‌ای از آن‌ها همراه بود(اطلاعات، ش ۱۵۷۴۴، ۱۷).

شوشتر: قریب پنج هزار نفر از مردم شوشتر از ساعت ۴ بامداد در حالی که عکس بزرگی از امام خمینی را با خود حمل می‌کردند در خیابان‌های شهر به راهپیمایی پرداختند. مأمورین انتظامی راهپیمایان را که بین آن‌ها تعداد زیادی زن و دختر چادری دیده می‌شد، همراهی می‌کردند(اطلاعات، ش ۱۵۷۴۴، ۱۸).

• ادامه اعتصاب و تظاهرات در شهرهای مختلف استان خوزستان

کلیه کارکنان شرکت نفت در آغاچاری پس از یک وقفه کوتاه مجدداً دست به اعتصاب زدند و در مسجدسلیمان کارکنان ادارات دست از کار کشیدند و مردم این شهر و شهرهای بهبهان و اهواز و سوسنگرد در مخالفت با رژیم تظاهراتی برپا کردند(همان، ۱۱۹-۱۲۱).

۷ آبان • دستگیری عده‌ای از فعالان و مبارزان ضد رژیم در دانشگاه جندی شاپور

جلال گنج‌ای، باقر پرهام و فریدون تنکابنی به وسیله نظامیان و عمال وابسته به رژیم پهلوی در

پرسیزیول نیز به عنوان اعتراض به عدم رفع مسائل رفاهی و حقوقی خود دست از کار کشیدند.

بهبهان: مدارس بهبهان همچنان تعطیل است و بانکها دیروز سومین روز اعتصاب خود را پشت سر گذاشتند (اطلاعات، ش ۱۵۷۴۷، ۱۸).

۱۰ آبان • شروع دور جدید مذاکرات با اعتصاب کنندگان آبادان

فرماندار نظامی آبادان با ورود به پالایشگاه آبادان برای شکست اعتصاب و از سرگیری عملیات پالایشگاه با نمایندگان اعتصابیون به مذاکره پرداخت (همان، ۲۳۸). همچنین در پی تظاهرات دانش‌آموزان و فرهنگیان آبادانی در دبیرستان‌های فرخی، فلاح، ابن سینا امروز ۷ تن از دبیران دبیرستان‌های مذکور توسط مأموران فرمانداری انتظامی دستگیر شدند. دستگیرشدگان عبارت‌اند از: قبادی، سیاهی، نبوی، باقری و عارف.

بهبهان: بیش از دو هزار نفر از دختران دانش‌آموز مدارس بهبهان در دبیرستان مهستی این شهر اجتماع کردند و روزه سیاسی گرفتند. در این اجتماع چند سخنرانی از سوی معلمین و دانش‌آموزان پیرامون مسائل سیاسی و اجتماعی و ایدئولوژیکی انجام گرفت و دانش‌آموزان پس از نماز جماعت به آرامی راهی خانه‌های خود شدند (اطلاعات، ش ۱۵۷۴۸، ۱۸).

۱۱ آبان • تهدید کارکنان صنعت نفت به استعفای دسته جمعی • تظاهرات گسترده در شهرهای استان خوزستان

کارکنان صنعت نفت در اهواز در اعتراض به حضور نظامیان در کارخانه‌ها و واحدهای صنعت نفت تهدید به استعفای دسته جمعی کردند (همان، ۲۶۷).

۹ آبان • اشغال پالایشگاه آبادان توسط ارتش • درخواست تشکیل حکومت اسلامی از سوی تظاهرکنندگان

به علت بالا گرفتن اعتصاب کارکنان و کارمندان پالایشگاه آبادان نیروهای انتظامی در تأسیسات نفتی خوزستان مستقر شدند (همان، ۲۰۵) و ارتش نیز پالایشگاه آبادان را اشغال کرد (عاقلی، ۱۳۷۰: ۳۷۲).

امروز در خرمشهر، آبادان و بهبهان در مخالفت با رژیم از سوی اقشار مختلف مردم تظاهراتی صورت گرفت در این تظاهرات مردم خواستار تشکیل حکومت اسلامی شدند (واحد تدوین انقلاب اسلامی، ۱۳۷۷: ۲۱۷).

• خرمشهر: در این روز سی هزار نفر از طبقات مختلف مردم خرمشهر در پی اجتماعشان در مسجد امام صادق (ع) در خیابان ۲۵ شهریور دست به تظاهرات خیابانی و راهپیمایی زدند. این عده در حالی که شعار می‌دادند و پیشاپیش صفوفشان روحانیت حرکت می‌کردند، از خیابان‌های ریاضی، فردوسی، میلانین، هریس چی و ۲۵ شهریور عبور کردند و پس از اجتماع مجدد در مسجد امام صادق (ع) به نماز جماعت ایستادند.

اهواز: چند نفر از جمله فریدون تنکابنی و باقر پرهام، اعضای کانون نویسندگان ایران و دکتر جلال گنجه‌ای که برای سخنرانی در جمع دانشگاهیان دانشگاه جندی شاپور رفتند و توسط مأمورین بازداشت شده بودند، صبح دیروز آزاد شدند.

مسجد سلیمان: شهردار و کارکنان شهرداری مسجد سلیمان با اعلام همبستگی با فرهنگیان دست به اعتصاب زدند. کارکنان بانک ملی و کارمندان پتروشیمی و هزار نفر از کارگران شرکت ساختمانی

سوسنگرد: در پی تظاهرات خشونت‌آمیز چند روز اخیر سوسنگرد و بخش‌های استان و هوزگان، صبح دیروز بیش از ۳ هزار معلم، دانش‌آموز و دیگر طبقات شهری بتدریج در خیابان سعدی سوسنگرد اجتماع کردند و در حالی که پلاکاردهایی با شعارهای ضد دولتی در دست داشتند، به راهپیمایی ادامه دادند. این تظاهرکنندگان در دو گروه منظم راهپیمایی کردند سپس مقابل مسجد جامع شهر روی زمین نشستند و به یادبود شهدای وقایع اخیر کشور یک دقیقه سکوت اختیار کردند (اطلاعات، ش ۱۵۷۴۹، ۸).

۱۳ آبان • اعتصاب و درگیری‌های خیابانی در آبادان • اعتصاب و تظاهرات فراگیر در سراسر استان خوزستان

در حالی که کارکنان پالایشگاه آبادان هنوز در اعتصاب به سر می‌بردند، خیابان‌های مرکزی این شهر صحنه تظاهرات و درگیری‌های مردم با پلیس بود (همان، ۲۹۸). تعداد ۱۵۰ هزار نفر از مردم این شهر دست به یک راهپیمایی عظیم زدند که توسط چند تن از روحانیون این شهر از جمله‌ایت‌الله قائمی، آیت‌الله سید کاظم دشتی، آیت‌الله صدر هاشمی، حجه‌الاسلام مکی و حجه‌الاسلام جمی در حرکت بودند. حدود ۴۰۰ موتور سوار و یک اتوبوس راهنمایی و رانندگی نیز جمعیت را اسکورت می‌کردند. آن‌ها پس از عبور از خیابان زند در حالی که شعار می‌دادند به ورزشگاه رفتند و نماز جماعت برپا کردند.

شوشتر: بیش از بیست هزار نفر از دانش‌آموزان و فرهنگیان شوشتر در یک راهپیمایی شرکت کردند. این گروه در حالی که عکس‌های امام خمینی و دکتر شریعتی را در دست داشتند شعار سر می‌دادند.

مردم شهرهای آغاچاری، ماهشهر، خرمشهر، اندیمشک، بهبهان و دزفول تظاهرات گسترده برپا کردند و خواستار آزادی زندانیان سیاسی، لغو حکومت نظامی و برقراری حکومت اسلامی شدند (همان، ۲۷۷ و ۲۷۶).

اهواز: دانش‌آموزان و بازاریان اهواز در خیابان‌های این شهر به راهپیمایی پرداختند و بین مأمورین و تظاهرات‌کنندگان درگیری به وجود آمد. همچنین اعلام شد که در این تظاهرات ۲ نفر مجروح شدند و ۱۲ نفر دیگر از مجروحین تظاهرات سایر شهرهای استان به اهواز منتقل شدند. در اقدامی دیگر در اهواز، چند زندانی سیاسی در زندان این شهر به عنوان پشتیبانی از زندانیان قزل‌حصار ضمن ادامه روزه سیاسی لبهای خود را با سوزن و نخ دوختند و به این ترتیب سکوت مطلق اختیار کردند. گروهی از زندانیان سیاسی و عادی زندان اهواز که از پنج روز پیش روزه سیاسی گرفتند در مسجد زندان اجتماع کردند و خواستار عفو عمومی شدند. آن‌ها اعلام کردند که بسیاری از کشورها با عفو عمومی در زندان‌ها را بر روی کلیه زندانیان سیاسی باز کردند ما نیز از مقامات مسئول خواستار عفو عمومی هستیم. زندانیان اعتصابی، حاضر به گفتگو با مقامات زندان نیستند

مسجد سلیمان: بیش از سه هزار تن از دانش‌آموزان پسر، ضمن حمل پلاکاردهای حاوی شعارهای مذهبی در خیابان‌های مسجد سلیمان دست به تظاهرات و راهپیمایی زدند. در جریان این تظاهرات شیشه‌های بانک سپه شکسته شد و از طرف کارکنان فرهنگ و هنر این شهر اعلام شد که تا به خواسته‌های فرهنگیان رسیدگی نشود از رفتن به سر کار خودداری خواهند کرد.

از زنان و دختران با چادر سیاه در میان آن‌ها دیده می‌شدند، خیابان‌های فرهنگ، نادری، رضاشاه کبیر و داریوش را زیر پا گذاشتند و ضمن دادن شعارهایی سیاسی و مذهبی، عکس‌های بزرگی از آیت‌الله خمینی و شعارهای پارچه‌ای در دست داشتند (اطلاعات، ش ۱۵۷۵، ۱۸).

امروز در شهرهای بهبهان، ماهشهر، اندیمشک، شوشتر، خرمشهر، اهواز، سوسنگرد تظاهرات باشکوهی صورت گرفت و عموم مردم طی شعارهای خود خواهان برقراری حکومت اسلامی و عزل شاه شدند. در اهواز تعداد تظاهرکنندگان ۱۵۰ هزار نفر و سوسنگرد ۵ هزار نفر ذکر شده است (همان، ۲۸، ۳۱۵-۳۱۶ و ۳۱۹).

۱۴ آبان • پیام کانون نویسندگان ایران به اعتصاب کنندگان دانشگاه جندی شاپور • تظاهرات در اندیمشک

کانون نویسندگان ایران، سازمان ملی دانشگاهیان ایران و طاهر احمد زاده با ارسال پیام‌هایی خطاب به دانشگاهیان دانشگاه جندی شاپور از آن‌ها تقاضا کردند که به اعتصاب غذای خود پایان دهند (همان، ۳۵۸).

مسجد سلیمان: حدود ده هزار نفر از فرهنگیان و دانش‌آموزان مسجد سلیمانی در اداره آموزش و پرورش این شهر اجتماع کردند و سپس دست به یک راهپیمایی زدند. روحانیون در صفوف اول در حرکت بودند. راهپیمایان ضمن دادن شعار و حمل پلاکاردها، با گذر از خیابان رضاشاه کبیر در جلوی ستون یادبود اجتماع کردند و پس از سخنرانی دو تن از روحانیون دوباره تا محوطه بیمارستان شرکت نفت راهپیمایی کردند و سپس همین مسیر را

تظاهرکنندگان شوشتر برای اعتراض به حوادث ۱۷ شهریور و حوادث کرمان و دزفول و سنندج و گرگان و.... دست به راهپیمایی زدند. در جریان این تظاهرات مأمورین مراقب اوضاع بودند.

خرمشهر: یک راهپیمایی بیست هزار نفره از سوی هیأت علمی دانشگاه جندی شاپور شاخه خرمشهر با شرکت دانش‌آموزان و فرهنگیان و دیگر طبقات مختلف مردم در خرمشهر ترتیب یافت. راهپیمایی‌کنندگان از خیابان ۲۵ شهریور به حرکت درآمدند و پس از طی کردن خیابان‌های ریاضی، پهلوی، ناصر خسرو مجدداً در خیابان ۲۵ شهریور اجتماع کرده و قطعنامه ۵ ماده‌ای خود را قرائت کردند (اطلاعات، ش ۱۵۷۵، ۲).

مسجد سلیمان: متجاوز از ۵ هزار فرهنگی و دانش‌آموز دختر و پسر ضمن اجتماع در اداره آموزش و پرورش، دست به راهپیمایی آرام خیابانی زدند. راهپیمایان که قصد اجتماع در مسجد جامع را داشتند با دخالت مأموران انتظامی راه خود را تغییر دادند و در محله نفتون اجتماع کردند. در این محل گروهی از مردم بر سر تظاهرات کنندگان شاخه‌های گل پرتاب کردند.

اهواز: در یک راهپیمایی بی‌سابقه هزاران نفر از اقشار مختلف مردم شهر اهواز و سایر شهرهای خوزستان در دارالعلم آیت‌الله بهبهانی گرد آمدند و از این محل دست به یک راهپیمایی عظیم زدند. در صفوف اول راهپیمایان حدود ۱۵۰ نفر از روحانیون و طلاب دینی و گروهی از کودکان خردسال که لباس‌های سفید بر تن و گل‌های سرخ در دست داشتند، در حرکت بودند. راهپیمایی ساعت ۹ صبح شروع شد و شهر به حال تعطیل درآمد و اتوبوس‌ها از حرکت باز ایستادند. تظاهرات کنندگان که عده‌ای

کشته‌شدگان عبارت بودند از: حاج کاظم بحرالدين، محمدجعفر مقبل، محسن شاکری، جباری دریس و گروهبان سوم علی‌رضا احمدی‌پور. همچنین از ساعت ۱۰/۳۰ صبح تظاهراتی در خرمشهر شروع شد و قسمتی از بازار، چند بانک و ساختمان دیگر به آتش کشیده شد و چند دانش‌آموز نیز مجروح شدند. در جریان این وقایع از کنسولگری عراق در خرمشهر توسط سربازان و یک تانک محافظت می‌شد (اطلاعات، ش ۱۵۷۵۳، ۴).

۱۸ آبان • تظاهرات مردم در آغاچاری

بیش از هفت هزار نفر از اقشار مختلف مردم آغاچاری دست به یک راهپیمایی طولانی زدند (همان، ۴۲۹).

۲۰ آبان • تظاهرات در خرمشهر و شهادت ۴ تن از تظاهرکنندگان

تظاهرات مردم خرمشهر با دخالت نیروهای انتظامی به خشونت انجامید و منجر به شهادت ۴ تن از تظاهرکنندگان شد (همان، ۴۵۷).

۲۱ آبان • تظاهرات کارگری در آبادان • آتش زدن ساختمان حزب رستاخیز خرمشهر

کارگران اعتصابی شرکت نفت در آبادان تظاهرات بزرگی را به راه‌انداختند (عاقلی، ۱۳۷۰: ۳۵۷).

ساعت ۴ بامداد امروز ساختمان حزب رستاخیز خرمشهر توسط افراد ناشناس به آتش کشیده شد (واحد تدوین انقلاب اسلامی، ۱۳۷۷: ۴۲۷).

۲۳ آبان • پایان اعتصاب کارکنان پالایشگاه آبادان • شهادت چندین نفر در تظاهرات مردم اهواز روابط عمومی شرکت نفت در آبادان اعلام کرد که پس از یک دوره طولانی، اعتصاب کارکنان پالایشگاه آبادان پایان یافت (همان، ۴۹۹).

بازگشتند. تظاهرات‌کنندگان بدون دخالت مأمورین متفرق شدند (اطلاعات، ش ۱۵۷۵۱، ۲).

دزفول: متجاوز از ۳۰ هزار نفر از مردم شهر دزفول در حالیکه پرچم‌های سیاه و سبز در دست داشتند، در گورستان معصوم‌آباد این شهر اجتماع کردند و در مراسم سوگواری شهدای اخیر این شهر که به ۹ نفر رسیده است، شرکت جستند (همان، ۱۸).

۱۵ آبان • سپهد بقراط جعفریان به سمت استاندار خوزستان منصوب شد.

سپهد بقراط جعفریان با حفظ سمت فرماندهی نیروی خوزستان به استانداری نیز تعیین شد. اولین وظیفه وی این بود که تولید نفت را که در نتیجه اعتصاب کارکنان شرکت نفت، کاهش یافته بود، به ظرفیت کامل برساند (عاقلی، ۱۳۷۰: ۲۷۳).

۱۶ آبان • حمایت روحانیون اهواز از اعتصابات کارگران نفت

جامعه روحانیت مبارز اهواز با انتشار اعلامیه‌ای ضمن حمایت از اعتصابیون صنعت نفت، روزهای هجدهم، نوزدهم و بیستم را عزای عمومی اعلام کرد (واحد تدوین انقلاب اسلامی، ۱۳۷۷: ۳۹۰).

آبادان و خرمشهر: امروز صبح کارکنان پالایشگاه آبادان که در محوطه پالایشگاه جمع شده بودند، با حمله زره‌پوشان و سربازان مسلح متفرق شدند. کارکنان عملیات غیر صنعتی نیز در برخی ادارات از انجام کار خودداری ورزیدند. در خرمشهر ساعت ۴ بامداد، افراد ناشناس ساختمان حزب رستاخیز را به آتش کشیدند. بانک داریوش نیز به آتش کشیده شد و به بانک‌های ایران، بازگانی، ملی، سپه و صادرات نیز خساراتی وارد شد. در جریان درگیری‌های روزهای قبل خرمشهر (بین سربازان و دانش‌آموزان) ۵ نفر کشته و ۲۶ نفر زخمی شدند.

کارگران اعتصابی نفت آبادان که میزان استخراج را از ۶ میلیون بشکه به یک میلیون بشکه تقلیل داده بودند، موظف شدند خانه‌های سازمانی خود را تخلیه کنند (همان، ۳۸۱).

۲۸ آذر • بیانیه پزشکان اهواز درباره واقعه بیمارستان شهرضای مشهد

پزشکان شهر اهواز در بیانیه‌ای که در محکوم کردن واقعه بیمارستان شهرضای مشهد انتشار دادند، شدیداً این اقدام را رد و به آن اعتراض کردند (همان، ۳۸۲).

۳۰ آذر • زخمی شدن علما آبادان در تظاهرات این شهر

به علت دخالت نیروهای نظامی در تظاهرات امروز مردم آبادان که با حضور جمعی از علما و روحانیون شهر صورت گرفت، تعدادی از علما زخمی شدند (همان، ۳۸۲).

دی ۱۳۵۷

۱ دی • بیانیه کارکنان نفت جنوب در خصوص ادامه اعتصاب

کارکنان صنعت نفت جنوب اعلام کردند که به رغم تهدیدات فراوان هیچ گونه خلی در اراده راسخ آنها برای ادامه اعتصاب وجود ندارد (همان، ۳۹۴).

۲ دی • ترور پل گرین آمریکائی در اهواز

پل گرین کارشناس آمریکائی شرکت نفت، توسط گروه موحدون در اهواز ترور شد. به دنبال قتل وی یک هواپیمای آمریکائی یکصد آمریکائی مقیم ایران را از اهواز خارج نمود (همان، ۳۹۴؛ و یرگین، ۱۳۸۰: ۸۱۱).

۳ دی • شورش در زندان اهواز

در تظاهرات امروز مردم اهواز که به دخالت پلیس و نیروهای نظامی انجامید، ۱۴ نفر به شهادت رسیدند (همان، ۴۹۹).

۲۴ آبان • پیام امام خمینی خطاب به کارگران اعتصابی شرکت نفت

امروز رهبر انقلاب به کارگران و کارمندان اعتصابی شرکت نفت پیامی صادر کرد (همان، ۵۱۲).

۲۵ آبان • شهید و زخمی شدن چند نفر در تظاهرات استان خوزستان

دخالت مأموران انتظامی در تظاهرات بهبهان منجر به زخمی شدن ۴ نفر و شهادت یکی از آنها در بیمارستان و در دزفول به شهادت ۵ نفر و زخمی شدن ۹ نفر شد (همان، ۵۳۳ و ۵۳۴).

۲۹ آبان • پیام جامعه روحانیت آبادان به اعتصابیون شرکت نفت منتشر شد.

• دستگیری حجه الاسلام جمی در آبادان

جامعه روحانیت آبادان با انتشار اعلامیه‌ای خطاب به کارکنان صنعت نفت از ایستادگی آنها در برابر فشارهایی که برای پایان اعتصاب بر آنها اعمال می‌شد، قدردانی کرد (همان، ۵۹۲).

امروز در آبادان به دنبال دستگیری حجه الاسلام جمی بازار و تمامی فروشگاه‌های شهر به شکل تعطیل درآمد و رفت و آمد مردم در خیابان‌های شهر قبل از ظهر کمتر به چشم می‌خورد (همان، ۵۹۵).

آذر ۱۳۵۷

۳ آذر • زخمی شدن مأموران انتظامی در دزفول

به واسطه نارنجکی که در میدان مجسمه دزفول منفجر شد عده‌ای از مأمورین انتظامی این شهر زخمی شدند (عاقلی، ۱۳۷۰: ۳۷۷).

۲۲ آذر • تهدید کارگران اعتصابی آبادان از سوی

دولت

تهران و شهرهای بین راه فرستاده می‌شود و تا دیشب فراورده‌های مزبور به مشهد هم رسیده است.

۲- شبکه گاز رسانی شهر اهواز پس از تعمیرات لازم از دیروز آماده شد تا فقط برای مصارف خانگی و ضروری از قبیل بیمارستان‌ها و نانوبی‌ها که با گاز کار می‌کنند، مورد بهره‌برداری قرار گیرد (کیهان، ۱۸ دی ۱۳۵۷).

۲۰ دی • زخمی شدن تعدادی از مردم سوسنگرد در جریان تظاهرات مردم سوسنگرد، ۴ تن از تظاهرکنندگان به وسیله نیروهای نظامی زخمی شدند (همان، ۳۸۹).

۲۱ دی

شوشتر: تظاهرات شهر شوشتر در ساعت ۳ بعدازظهر به خشونت کشید و در جریان آن ۶ نفر کشته شدند. در این تظاهرات یک مغازه مشروب فروشی، دادگاه شوشتر و ساختمان عوارض پل این شهر به آتش کشیده شدند. در همین حال علی سرخون ۱۱ ساله که زیر تانکر آب مشغول بازی بود مورد اصابت گلوله واقع شد و درگذشت. به دنبال این واقعه جمعیت تظاهرات کننده جنازه پسر بچه مقتول را روی دست گرفتند و در حالی که شعارهای ضد دولتی می‌دادند در خیابان‌های شهر گذشتند.

اهواز: هیأت اعزامی از طرف امام خمینی پس از بازدید از مناطق نفتی و صنعتی خوزستان و گفتگو با کارکنان صنعت نفت در اهواز، آبادان، شیراز، گچسارن، آغاچاری از شیراز و پالایشگاه این شهر نیز بازدید کردند و مجدداً به اهواز بازگشتند و با کارکنان قسمت‌های مختلف صنعت نفت در اهواز و دیگر شهرهای خوزستان ملاقات‌هایی داشتند. همچنین گروهی از نمایندگان راه آهن تهران و راه آهن ناحیه جنوب نیز با هیأت مزکور ملاقات کردند

گروهی از زندانیان اهواز با شورش خود، سر افسر گارد زندان را به گروگان گرفتند و خواستار مصاحبه با مطبوعات شدند ولی به شدت مورد تنبیه قرار گرفتند (عاقلی، ۱۳۷۰: ۳۹۸).

۹ دی • درگیری بین مردم اهواز و نظامیان شهر در اهواز پس از یک درگیری شدید بین مردم و نیروهای ارتش، نظامیان به ناچار از شهر خارج شدند و مرکز شورای فرهنگی بریتانیا نیز مورد حمله واقع شد (نجاتی، ۱۳۷۹: ۱۸۶).

۱۰ دی • دانشکده نفت آبادان به تصرف نظامیان درآمد.

در پی تشدید اوضاع در آبادان و تحرک نیروهای نظامی برای جلوگیری از حرکت‌های مردمی، با ورود نظامیان به دانشکده نفت آبادان، این دانشکده به اشغال آن‌ها درآمد (عاقلی، ۱۳۷۰: ۴۰۲).

۱۷ دی • اعلام حکومت نظامی در آبادان و اهواز از سوی رژیم و دستگاه نظامی، به مدت ۶ ماه در آبادان و اهواز حکومت نظامی برقرار شد (همان، ۳۵۹).

۱۸ دی

اهواز: در حالی که تمامی کارکنان صنعت نفت جنوب همچنان در اعتصاب به سر می‌برند، عده کمی از اعتصابیون به توصیه و تشخیص شورای نمایندگان اعتصابیون صنعت نفت جنوب، در حال برطرف کردن احتیاجات داخلی فراورده‌های نفتی هستند. به این منظور عملیات زیر تا کنون انجام شده است:

۱- دو خط لوله ۱۰ و ۱۶ اینچ که فراورده‌های نفتی را از آبادان به تهران می‌برد، پس از تعمیرات، مورد بهره‌برداری قرار گرفت و از دیروز فراورده‌های نفتی به خصوص نفت سفید از طریق پالایشگاه آبادان به

رسیدن به پیروزی نهایی به رهبری امام خمینی به تلاش خود ادامه خواهند داد (اطلاعات، ش ۱۵۷۵۸، ۴). همچنین در طی روزهای گذشته دهها تن از مردم مسلمان اهواز در حسینیه اعظم و عباسیه این شهر حضور یافتند و به سخنرانیهای حجه الاسلام ابوالقاسم خزعلی که از قم به اهواز آمده بود گوش دادند. در جریان وقایع اخیر عدهای از مردم ساختمان وصول عوارض پل سوم اهواز و دو باجه طرفین پل را به آتش کشیدند (همان، ۵).

مسجد سلیمان: در تظاهرات شب جمعه مسجد سلیمان، شیشههای سینما کورش و بانکهای سپه و بازرگانی شکسته شد و در اثر دخالت پلیس و شلیک تیر هوایی یک نفر مجروح گردید. این در حالی است که در تظاهرات همان شب مردم لالی، بین مأمورین ژاندارمری و تظاهرات کنندگان برخوردی روی داد که منجر به کشته شدن دو نفر به اسامی چنگیز حاجی پور ۱۷ ساله و خیر حاجی پور ۱۰ ساله و مجروح شدن سه نفر به نامهای عشقی، یدالله کریم و اسکندر حاجی پور شد (همان، ۵).

۲۴ دی

بهبهان: دو تن از افسران شهربانی بهبهان در فاصله کمی از شهربانی ترور شدند. حادثه در میدانی که با شهربانی فاصله زیادی نداشت روی داد و چند نفر ناشناس ستوان یکم داوودی و نصیری را هدف گلوله قرار دادند (اطلاعات، ش ۱۵۷۵۹، ۲).

مسجد سلیمان: اسکندر حاجی پور ۲۱ ساله که در جریان تظاهرات اخیر لالی مجروح شده بود، در بیمارستان شیر و خورشید در گذشت. در مسجد سلیمان مردم این شهر در تظاهرات خود تابلوی در ورودی دبیرستان محمدرضا شاه پهلوی را پایین کشیدند. در نقاط دیگر شهر نیز تظاهرات کنندگان با

و برای تأمین مصارف داخلی مواد نفتی کشور گفتگوهای لازم انجام شد و مقرر گردید همان گونه که در پیام امام تأکید شده تا اطلاع بعدی از صدور نفت به خارج خودداری شود و کارکنان صنعت نفت تلاش خود را برای تأمین مصارف نفتی کشور به کار بندند (اطلاعات، ش ۱۵۷۵۷، ۴).

۲۳ دی

خرمشهر: پاسگاه وصول عوارض پل خرمشهر در پی تهدیدهای تلفنی مردم که همچنان عوارض وصول می کرد به آتش کشیده شد. گروهی تلفنی از مسؤلان پاسگاه خواستند تا وصول عوارض خودداری کنند و در پی آن ساعت ۱۰ شب گذشته این پاسگاه در قسمت کوت شیخ به آتش کشیده شد. در حرکتی دیگر در روز جمعه یک تظاهرات ۳۰ هزار نفری از مردم خرمشهر به وقوع پیوست که برای نخستین بار عشایر مرز نشین نیز در آن شرکت داشتند. در پیشاپیش صف راهپیمایان آقایان روحانیون: موسوی، محمدی، نوری، شیخ عیسی و فرزندانش، شیخ محمد فرزند شیخ محمد طاهر خاقانی، غریفی، یزدی، ربانی، محقق، صداقت، متقی، تقوی، صفیری و اسفراینی در حرکت بودند (اطلاعات، ش ۱۵۷۵۸، ۴-۵).

اهواز: به منظور بزرگداشت سالگرد انقلاب مردم ایران با شرکت چند هزار نفر از طبقات مختلف شهر اهواز، اجتماع عظیمی در سالن ورزش دانشگاه جندی شاپور برگزار شد و در آن پیام سازمان ملی دانشگاهیان به نام خدا و درود بر امام خمینی قرائت گردید. سپس نمایندگان شرکت توانیر و تولید برق، صنایع فولاد، صنعت نفت، فرهنگیان، دادگستری و بازاریان، طی سخنانی از رژیم کنونی مملکت و سیستم حکومتی انتقاد کرده و اعلام داشتند تا

۲۶ دی • شهید و زخمی شدن تعداد زیادی از مردم اهواز

در تظاهرات مردم اهواز که به مناسبت فرار شاه انجام گرفته بود، نظامیان مردم را به مسلسل بستند که در این حمله عده زیادی شهید و زخمی شدند (همان، ۳۹۲).

۲۷ دی • اعتصاب در پایگاه وحدتی دزفول

• تظاهرات گسترده در اهواز

در پی تظاهرات گسترده مردم اهواز اکثر کلاتری‌های اهواز تخلیه شدند و مردم امور نظامی و انتظامی را به دست گرفتند (همان، ۳۹۲).

امروز همچنین افسران، درجه داران و همافران پایگاه وحدتی دزفول اعتصاب غذا کردند (همان، ۳۹۳).

۲۸ دی • ابراز تأسف ارتش از حوادث خوزستان

ارتش از حوادث خونین چند روز گذشته اهواز و دزفول ابراز تأسف کرد. این حوادث ده‌ها کشته بر جای گذاشت (همان، ۳۹۳).

بهمن ۱۳۵۷

۱ بهمن

در شرایطی که آثار فجیع طغیان و سرکشی گروهی از نظامیان در اهواز به صورت تعطیلی، سوگواری، اندوه و خشم خودنمایی می‌کرد، ناگاه سرنشینان یک اتومبیل سواری شایع کردند که هیأت چماق بدستان در خیابان‌ها هستند و از مردم خواستند برای حفظ جان خود به خانه‌هایشان بازگردند. در لحظات آغازین این خبر شهر کاملاً تعطیل شد و مردم شتاب زده به خانه‌های خود رفتند. ساعتی بعد معلوم شد این شایعه برای ایجاد وحشت بوده است. در این روز همچنین اعلام شد که آخرین شهید اهواز که در طی وقایع گذشته در بیمارستان جندی شاپور به

دخالت مأمورین و پرتاب گاز اشک‌آور متفرق شدند. در تظاهراتی که شب گذشته در این شهر روی داد یک نفر کشته و هشت نفر مجروح شدند. تظاهرات از صبح دیروز به دنبال بیرون آمدن دانش‌آموزان دبیرستان صنعتی نظامی از خوابگاه‌های خود آغاز شد. این عده ضمن این که تعداد کثیری از جوانان شهر آن‌ها را همراهی می‌کردند، وارد مرکز شهر شده و پس از اجتماع در مسجد جامع به سوی محله کلگه راه افتادند. تظاهرات کنندگان در حالی که شعارهای ضد رژیم می‌دادند، وارد محله چشم علی شدند و به باشگاه مرکزی شرکت ملی نفت حمله کردند و ضمن کندن در ورودی و نرده‌ها و درهای ورودی شیشه‌ای، قسمت بلینگ باشگاه را آتش زدند. این عده سپس به ساختمان ساواک حمله کردند و پس از آتش زدن ساختمان با دخالت مأموران، یک جوان ۱۸ ساله به نام داریوش محمدی هدف گلوله قرار گرفت و شهید شد. همچنین مجروحین حوادث دیشب عبارت‌اند از: فرهاد کیانی، محمد علی منجزی، سعید ربانی، علیرضا هنری، خسرو عباسی، نورالله بایرزاده، اردیشرتاج میری و غلام آذری (اطلاعات، ش ۱۵۷۵۹، ۲). دزفول: بیش از صد هزار نفر از مردم دزفول و روستاهای اطراف در یک راهپیمایی گسترده شرکت کردند. ابتدا یک جمعیت ۴۰ هزار نفری از پنج کیلومتری شهر به دزفول آمدند و از آنان با نان و حلوا پذیرایی شد. در ادامه اهالی به راهپیمایان پیوستند و بدین ترتیب تعداد آن‌ها به صد هزار نفر رسید. در این راهپیمایی مردم به سربازان گل دادند و عکس‌های آیات عظام را بر بنده تانک‌ها نصب کردند (همان).

شهادت رسید، ناصر حمیدی زرگانی نام داشت (اطلاعات، ش ۱۵۷۶۵، ۶).

۲ بهمن

اهواز: از سوی امام خمینی هیئتی به منظور رسیدگی به وضع بنادر و اماکن ترخیص کالا وارد خوزستان شد. بدنبال عدم تخلیه کالاهای ضروری و مایحتاج عمومی در بنادر جنوب از سوی امام خمینی به آقایان دکتر حسینی، باهنر و معینی فرد مأموریت داده شد که به اتفاق دو نفر دیگر از افراد مطلع و واجد شرایط به خوزستان بروند و از بنادر بازدید کنند و پس از رسیدگی کامل امکان ترخیص فوری کالاهای ضروری و مایحتاج ضروری مردم و انتقال آن را به سراسر کشور فراهم سازند. از سوی دیگر سه تن از اعضای هیئت اعزامی امام خمینی،

حجه الاسلام هاشمی رفسنجانی، مهندس کتیرایی و مهندس صباغیان بار دیگر به خوزستان رفتند و به مسائل مربوط به نفت در شهرهای ماهشهر و گچساران رسیدگی نمودند و پس از سفر به این شهرها به اهواز بازگشتند (اطلاعات، ش ۱۵۷۶۶، ۳).

۳ بهمن

بیانیه کارکنان صنایع نفت ایران:

کارکنان صنایع نفت ایران طی بیانیه‌ای ضمن تأیید مفاد قطعنامه ۱۷ ماده‌ای روزهای تاسوعا و عاشورا و همچنین قطعنامه ۱۰ ماده‌ای روز اربعین نظریات خود را به عنوان یک وظیفه ملی، قسمتی از رئوس برنامه ملی صنایع نفت ایران به منظور پی ریزی اساسی بر پایه بنیادهای ملی و در جهت صیانت حقوق ملت به استحضار ملت و رهبران عالیقدر نهضت مقدس اسلامی- ملی- و مردمی ایران به

اطلاع همگان رسانیده است (اطلاعات، ش ۱۵۷۶۷، ۳).

آبادان: اتحادیه نوپایه کارکنان رادیو و تلویزیون خوزستان در آبادان طی قطعنامه‌ای روش رادیو نفت آبادان را در قبال وقایع اخیر کشور به شدت محکوم کرد. در این قطعنامه ضمن اشاره به قطع چند برنامه رادیو از جمله خبرهای محلی فارسی، عربی و کلیه برنامه‌های تولید خوزستان آمده است: که عدم اعتصاب کارکنان رادیو نفت آبادان هیچ ارتباطی با کارکنان رادیو و تلویزیون ملی ایران ندارد؛ زیرا این رادیو توسط عده‌ای از کارکنان رسمی و غیر رسمی شرکت نفت اداره می‌شود و در گذشته سوگلی منوچهر اقبال و هوشنگ انصاری بوده است (همان، ۳).

ایذه: عده‌ای چماق بدست هنگامی که گروهی از مردم ایذه از مسجد خارج می‌شدند، به آن‌ها حمله ور شدند. در این ماجرا یکی از روحانیون و چند نفر از مردم آسیب دیدند.

دزفول: آیت‌الله سید مجدالدین قاضی از سوی جامعه روحانیت دزفول خبر حمله به همسر یکی از درجه‌داران ارتش را در جریان وقایع اخیر این شهر تکذیب کرد و از افراد نظامی مسلمان خواست که فریب توطئه‌گران را نخورند (همان، ۶).

۴ بهمن

اهواز: سرگرد محمود ایوبی فرمانده گارد دانشگاه جندی شاپور با شلیک گلوله شخصی ناشناس مجروح شد. وی عصر پریروز در حالیکه از خانه‌اش در منطقه کمپلو بیرون می‌آمد، از داخل یک اتومبیل به سوی او تیراندازی شد. در پی حادثه اخیر اهواز سرگرد ایوبی بارها تهدید به قتل شده بود (اطلاعات، ش ۱۵۷۶۸، ۲).

۵ بهمن

حادثه روز جمعه مقررات سختی را به مورد اجرا خواهد گذاشت (همان، ۸).

۱۰ بهمن

خرمشهر: آیت الله شیخ محمد طاهر آل شبیر خاقانی در اعلامیه‌ای دولت بختیار را غیر قانونی و محکوم اعلام کرد. وی در این اعلامیه با اشاره به قانون شکنی‌های رژیم مخلوع دیکتاتوری و خونریزی‌های مکرر، مردم را به مقاومت جدی و هوشیاری کامل در جبهه نبرد با عوامل رژیم فرا خواند. در پایان این اعلامیه به کلیه پرسنل ارتش هشدار داده شده است که مسئولیت هر قطره خونی که بر زمین می‌ریزد به گردن آن‌ها است (اطلاعات، ش ۱۵۷۷۲، ۲).

۱۲ بهمن

بهبهان: عده‌ای از افراد نیروی هوایی پایگاه بهبهان به شهر آمدند و در راهپیمایی آرام مردم این شهر شرکت کردند. مردم آن‌ها را گلباران کردند. همچنین متجاوز از بیست هزار تن از جوانان این شهر در حالی که سرود خمینی ای امام را می‌خواندند، برای ساعاتی در شهر راهپیمایی کردند (اطلاعات، ش ۱۵۷۷۳، ۳).

آبادان: دانشکده نفت آبادان در آستانه سومین هفته بازگشایی خود به اشغال مأموران فرمانداری نظامی آبادان در آمد. در پی هجوم مأمورین، استادان و دانشجویان این دانشکده با ارسال اطلاعیه‌ای به عنوان مهندس مهدی بازرگان اقدام غیر اصولی مأموران را محکوم کردند. در قسمتی از این اطلاعیه آمده است: ما با توجه به مفاد سه گانه اعلامیه زعیم عالیقدر حضرت امام خمینی مبنی بر عدم مداخله ارتش در مؤسسات وابسته به شرکت نفت اعلام می‌داریم که این اقدام مأموران نظامی را شدیداً

دزفول: اسامی عده‌ای از نظامیان که چندی پیش به شهر دزفول، اندیمشک، کوی چهارم آبادان، منازل فرهنگیان و شهرک‌های اطراف حمله کرده بودند، طی اعلامیه‌ای به دیوار چسبانده شد. ولی این اعلامیه‌های چاپی از طرف مراجع قانونی تأیید نشده است. شهر دزفول در حال حاضر آرام است. به جز چند چهار راه اصلی که نظامیان با تانک‌ها در آنجا مستقر هستند، بقیه شهر در دست جوانان اداره می‌شود (اطلاعات؛ ش ۱۵۷۶۹، ۳).

۸ بهمن

اهواز: نیم میلیون نفر از ساکنان اهواز و عشایر و روستاییان اطراف در یک راهپیمایی کم سابقه خواستار مراجعت فوری امام خمینی به وطن شدند. راهپیمایی بزرگ اهواز از حسینیه اعظم آغاز شد و راهپیمایان پس از طی خیابان‌های شهر، به ابراز احساسات نسبت به سربازانی که عکس آیات عظام را در دست داشتند بار دیگر به حسینیه بازگشتند (اطلاعات، ش ۱۵۷۷۰، ۵).

آبادان: از نیمه شب پنجشنبه گذشته فرودگاه بین‌المللی آبادان به اشغال تانک‌ها و سربازان مسلح در آمد و مقامات ارتش در محوطه باند فرودگاه چند دستگاه اتومبیل آتش نشانی و تانک مستقر کردند تا مانع از نشستن احتمالی هواپیما (امام خمینی) بشوند. در فلکه فرودگاه نیز چند نفربر و تانک مستقر شد. ساعت یازده صبح روز جمعه نیز ده‌ها تانک و نفربر از محله سان شاین بریم آبادان به سوی مناطق حساس شهر حرکت کردند و در این اماکن مستقر شدند. فرمانداری نظامی آبادان از قبل کراراً اختار کرده بود که به منظور پیشگیری از هر گونه

محکوم کرده و در انتظار عکس العمل هیأت اعزامی
امام خمینی می‌باشیم (همان، ۸).

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر تاریخ انقلاب به معنی اخص آن نیست بلکه تنها به یک حوزه جغرافیایی مهم این پدیده نظر کرده است که درون آن با سایر اجزا و شرایط اجرای این پدیده در ارتباط بوده است. به لحاظ روش‌شناسی، کوشش اساسی کناره‌گیری از شیوه‌های رایج تاریخ‌نگاری (و در این مورد تاریخ‌نگاری انقلاب اسلامی) و گذار به سبکی بود که در آن تاریخ شفاهی بر وقایع‌نگاری برتری داشته باشد. همچنین سعی شد تا با برجسته‌سازی و عمق بخشیدن به حرکت‌های انقلابی در استان که بر مبنای پیش بردن اهداف بر بنیاد اندیشه و عمل‌گرایی فاعلین وقایع بود، بر تأثیرات و سپس نتایج چنین رویکردی نظر افکنیم. از این رهیافت امکان یک مطالعه تطبیقی میان طیف‌های متنوع و متعدد انقلابی استان در دو حوزه فعالیت‌های درون و برون استانی مهیا شد. چگونگی انطباق این شرایط با اصل واقعه نیز راهکار دیگر می‌باشد. به همین منظور، بررسی نقش مبارزاتی اقشار مختلف استان، می‌تواند نقش اساسی در شناخت و باز شناخت صحیح واقعه انقلاب اسلامی ۱۳۵۷ در حوزه تعریف شده این پژوهش ایفا کند. بی‌شک چنین واقعه عظیمی نمی‌توانست بدون مشارکت گروهی طبقات مختلف اجتماعی به نتیجه برسد. بررسی واقعه انقلاب اسلامی در استان خوزستان در این روند صورت گرفته است و هدف آن شناسایی سهم و نقش گروه‌های اجتماعی استان در این جریان بوده است. در پرتو این مطالعه جامعه دانشگاهی و صنعتی و عمومی استان به لحاظ میزان و کیفیت مشارکت سیاسی مورد بررسی قرار گرفتند. طیف اول به عنوان روشنفکران، گروه دوم در قالب جامعه شاغل (شاغل صنعتی) و مورد آخر به عنوان همراهان و بازوان حرکت‌های اعتراضی، هر یک کارکردهای متفاوتی عرضه نمودند که مهم‌ترین آن‌ها به ترتیب عبارت‌اند از: روشنفکران؛ رهبران فکری/ شاغلین صنعتی؛ رهبران اعتصاب/ عموم: الف: اصناف و بازاریان؛ ب: مردم؛ رهبران تظاهرات و اعتراض‌های علنی.

بنابراین نحوه عمل گروه‌های فوق و رابطه آن‌ها از جمله اهداف این تحقیق می‌باشد، بطوریکه می‌توان گفت مطالعه تاریخ انقلاب و نیز تدوین پژوهش‌های انقلاب‌شناختی که از الگوی فوق پیروی کنند، می‌تواند به عنوان یک ضرورت تاریخ‌نگاری علمی و نوین پیشنهاد شود. با این حال مباحثه پیرامون انقلاب اسلامی، شرایط امکان و وقوع، عناصر مشارکت، نتایج وقوع و... با توجه به عمر کم انقلاب هنوز در مراحل ابتدایی و عبور از کاستی‌های روش‌شناسی، گونه‌شناسی و پژوهش‌نگاری می‌باشد. مطالعه و مذاقه در متن پژوهش حاضر، ضمن اذعان به نوشتار فوق، می‌تواند ادعای راهگشایی نسبی را در این نوع از تحقیق داشته باشد.

۱)؛ اعتراض‌ها و فعالیت‌های سیاسی دانشجویان دانشگاه جندی‌شاپور در ادامه آن، دانشگاه نفت آبادان در اوایل دهه ۴۰ شروع شد. این در حالی بود که دانشگاه جندی‌شاپور در نیمه‌های دهه ۳۰ تأسیس شده بود و پس از ۱۰ سال که شاه از دانشگاه دیدن می‌کرد، دانشگاه فاقد امکانات اولیه برای کار علمی و عملی بود. لذا دانشجویان اگر چه در ابتدا بیشتر فعالیت‌های اعتراضی‌شان صنفی بود، اما پس از مدتی چون به این اعتراضات رسیدگی نمی‌شد فعالیت‌ها جنبه سیاسی پیدا کرد. دانشجویان با مقایسه جامعه و دانشگاه و درک عدم تطابق میان دانشگاه به عنوان عرصه علم و جامعه به عنوان عرصه عمل به این نتیجه رسیدند که

آنچه مانع اجرای روش‌های علمی و عقلی در جامعه می‌شود استبداد است و مادامی که استبداد وجود داشته باشد، فقر، جهل و عقب‌ماندگی در جامعه ایران ادامه خواهد داشت. همزمان با این اعتراضات گروه‌ها و انجمن‌هایی چون انجمن دانشوران اسلام و موحدین که از اوایل دهه ۴۰ تشکیل شده بودند شروع به کار فکری - فرهنگی با تکیه بر فرهنگ اسلامی کردند. کار فکری‌ای که صورت می‌گرفت بیشتر در سطوح ابتدایی و دانش‌آموزی بود اما از اواخر دهه ۴۰ انجمنی تحت عنوان طرفداران دین و دانش بوجود آمد که باعث تغییر فضای فکری و سیاسی شهر اهواز خصوصاً و خوزستان عموماً شد؛ اما هنوز زود بود که کار فکری و فرهنگی این گروه‌ها ثمر دهد. به همین دلیل از اواخر دهه ۴۰ تا نیمه سالهای دهه ۵۰ یعنی سالهای ۵۳-۵۴ دانشگاه جندی شاپور تحت سیطره فکری و سیاسی عناصر مارکسیستی - کمونیستی بود. این دانشجویان فعالانه اعتراضات دانشجویی را رهبری کرده در آملی تئاتر دانشکده علوم فیلم‌های روسی و افکار مارکسیستی - کمونیستی را نمایش می‌دادند و تبلیغ می‌کردند و رهبری اردوهای دانشجویی را در اختیار داشتند. اما از سال ۵۴ به بعد با گسترش افکار و اندیشه‌های دکتر شریعتی، - که در زندان بود و در سال ۵۴ آزاد شده بود- و با ورود نسل جدید دانشجویان به دانشگاه که تحت تأثیر افکار انجمن‌های فعال و محیط مذهبی خوزستان بودند، گرایش‌ات اسلام‌گرایانه رشد کرد به گونه‌ای که از سال ۵۵ این دانشجویان مذهبی بودند که مشکل‌تر و منسجم‌تر تظاهراتی در سطح شهر اهواز و شهرهای مهم خوزستان تدارک دیدند و خود را از دانشجویان توده‌ای، چپی جدا کرده با ارتباط با دیگر گروه‌های نیمه مسلح و مسلحی - همچون گروه منصورون و سازمان موحدین- که در نیمه‌های دهه ۵۰ و سالهای ۵۵-۵۶ شکل گرفته بودند توانستند اکثریت دانشجویانی را که فاقد اندیشه سیاسی بوده و بیشتر تحت تأثیر جو چپی دانشگاه بودند، به طرف افکار و ایده‌های سیاسی - مذهبی کشانده با ایجاد جنبش واقعی و در پیوند با مردم و رهبری مذهبی، انقلاب اسلامی را به پیروزی برسانند. بطور کلی جنبش دانشجویی هنگامی توانست به اهداف خود یعنی ایجاد انقلابی مردمی و حذف استبداد و استعمار بپردازد که نقش مردم و رهبری منسجم روحانیت و در رأس آن آیت‌الله خمینی را در نظر گرفته با آن پیوند عمیق برقرار کرد.

(۲)؛ تأسیس پالایشگاه، حضور اروپائیان و ایجاد یک بافت جدید صنعتی و کارگری توسط انگلیسی‌ها، چهره تازه‌ای برای استان و زندگی ساکنان آن خلق کرد. چهره‌ای که نظم صنعتی، تجدد، تقسیم کار، نظام رتبه بندی مبتنی بر تخصص و نظام طبقاتی کارکنان شرکت نفت اساس آن گونه زندگی را تشکیل می‌داد. بدین ترتیب چهار شیوه معیشت کشاورزی و دریانوردی سنتی (غالباً توسط اعراب بومی)، بازار و خرده تجارت (غالباً توسط مهاجران فارسی زبان شهرهای دور و نزدیک)، و تولید صنعتی در صنایع نفت (توسط آمیزه‌ای از کارگران بومی و مهاجری از اقوام گوناگون) در استان پدید آمد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که در دوره گذار از شیوه بالانصبه سنتی فوق، غالباً دانشگاه و دبیرستان‌ها خاستگاه مبارزین فرهنگی و بازار خاستگاه مبارزین مذهبی و تأسیسات نفتی خاستگاه مبارزین اقتصادی در انقلاب اسلامی در استان خوزستان بود. از جمله علل پیشرفت مبارزات انقلابی در استان همگرایی این گروه‌ها و انطباق سازگار از اهداف انقلابی مبارزین بود.

۳)؛ وقوع اعتراضات انقلابی تأثیرگذار در استان نشانگر اهمیت و جایگاه استان در تاریخ معاصر ایران به ویژه در دوره انقلاب بود. این مهم به دو جهت بود: یکی اعتصابات کارگران پالایشگاه نفت آبادان که همانند عهد ملی شدن نفت مرکزیت مبارزه را پس از تهران به آبادان منتقل می‌کرد، و هم حکومت را تا حدی از درآمد نفت محروم می‌کرد و توان اقتصادی مقاومت در برابر انقلابیون را از آن می‌گرفت؛ و هم در سطح بین‌المللی موجب بحران در بازارهای نفتی می‌شد و جهانیان و افکار عمومی را متوجه پیامدهای اقتصادی انقلاب ایران می‌کرد. این از آن رو بود که در آستانه انقلاب پالایشگاه آبادان از نظر ظرفیت تولید بزرگ‌ترین پالایشگاه جهان به شمار می‌رفت و تأثیر قابل توجهی بر فضای اقتصاد سیاسی جهان داشت و خود به احتمال، مداخله کشورهای ذینفع به ویژه اعضای کنسرسیوم را موجب می‌شد. دیگری واقعه سینما رکس که برای مردم آبادان به عنوان جرعه نهایی انقلاب زده شد و موجب ظهور بیش از پیش مبارزات عمومی علیه حکومت پهلوی شد. واقعه سینما رکس نقطه عطف تاریخ انقلاب استان است و می‌توان از آن به بغرنج‌ترین معمای تاریخ انقلاب استان تعبیر کرد. تحقیق حاضر به سبب نوع مطالعه که در مقدمه و طول متن کتاب طرح گردید، قادر به پرداختن در این باره نشده است. و هر گونه قضاوت را به یافتن شواهد بیشتر و فرونشستن غبار حوادث و آشکار شدن فضای وقوع حادثه و کشف اسناد بیشتر و نیز پژوهش مستقل موکول کرده است.

۴)؛ نگاهی به روند حوادث انقلابی ایران در سالهای منتهی به ۱۳۵۷ نشان می‌دهد که فعالیت‌های انقلابی در استان متناسب با موقعیت استان هر روز بیشتر و متراکم‌تر می‌شد. هر چند بروز انقلاب در ماههای پایانی ۵۷ شدت بیشتری به خود گرفت و آنرا می‌توان به کل جغرافیای قیام تعمیم داد اما آنچه این مهم را در استان مهم جلوه می‌دهد بروز آن دسته حوادثی است که نقش مهمی در جهت پیشرفت انقلاب از یک طرف و ضربه زدن به حکومت پهلوی از طرف دیگر داشت. تراکم وقایع اعتصابی (نفت و دانشگاه و بازار و...) مبین عملکرد صحیح افراد انقلابی و اهمیت این جریان در مسیر انقلاب است.

فهرست منابع و مآخذ

- روزنامه اطلاعات
- روزنامه کیهان
- *اسناد انقلاب اسلامی*، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۷۴.
- باقری، علی. *خاطرات ۱۵ خرداد*، تهران: حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۵.
- بختیاری، شهلا. *حزب پان ایرانی است به روایت اسناد*، تهران: انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۸۵.
- دیگار، ژان پیر. *ایران در قرن بیستم*، ترجمه عبدالرضا هوشنگ مهدوی، تهران: البرز، ۱۳۷۷.
- روحانی، حمید. *نهضت امام خمینی*، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۷۸.
- عاقلی، باقر. *روزشمار تاریخ ایران از مشروطه تا انقلاب اسلامی*، ۲ جلد، تهران: گفتار، ۱۳۷۰.

- عرفانمنش، جلیل. *خاطرات ۱۵ خرداد*، تهران: حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۳.
- فراتی، عبدالوهاب. *تاریخ شفاهی انقلاب اسلامی*، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۷۹.
- کدی، نیکی. *ریشه‌های انقلاب ایران*، ترجمه ع. گواهی، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۵.
- منصوری، جواد. *قیام ۱۵ خرداد به روایت اسناد*، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۷۸.
- نجاتی، غلامرضا. *تاریخ سیاسی بیست و پنج ساله ایران*، ۲ جلد، تهران: مؤسسه انتشارات رسا، ۱۳۷۱.
- واحد تدوین تاریخ انقلاب اسلامی. *روزشمار انقلاب اسلامی*، از ۵۶/۱/۱ تا ۵۷/۸/۳۰، ۷ جلد، تهران: حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۷.
- یرگین، دانیل. *غنیمت «داستان پر ماجرای نفت از آغاز تا امروز»*، ترجمه اکبر تبریزی، تهران: علمی و فرهنگی، ۱۳۸۰.

